

Blokadna kuharica

ili kako je izgledala blokada Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Biblioteka	Francisco Ferrer
Uredništvo	Studenti Filozofskog fakulteta u Zagrebu
Dizajn naslovnice	Ivan Hlušička
Priprema za tisak	Luka Nimac
Izdavač	Centar za anarhističke studije
Tisak	MB Tisak
Naklada	1000

BLOKADNA KUHARICA
ILI KAKO JE IZGLEDALA BLOKADA
FILOZOFSKOG FAKULTETA U ZAGREBU

Zagreb, studeni 2009.

Sadržaj

PREGOVOR	8
USTROJ STUDENTSKE KONTROLE NAD FILOZOFSKIM FAKULTETOM	11
Plenum	11
Radne grupe i sekcije	11
Redari	14
Programska sekcija	14
Skripta	14
Blog/portal – blogerska sekcija	15
Funkcioniranje fakulteta za vrijeme studentske kontrole	15
Direktna demokracija	15
<i>Nezavisna studentska inicijativa</i> i plenum	16
KAKO ORGANIZIRATI PLENUM?	18
Uvod	18
Zašto i kako plenum?	19
Priprema	21
Plenum u pustinji	23
Dva scenarija	25
Tlo je plodno, što dalje?	26
Pitanje vodstva i odnos s medijima	27
Plenum: 1, 2, 3	28
Sporne točke i funkcija radnih grupa	29
Zaključci	30
PLENUM	31
Tehnička izvedba plenuma	31
Tehničko osoblje	31
Tijek plenuma	32
PRAVILA I SMJERNICE PLENUMA	35
Pravila i smjernice plenuma Filozofskog fakulteta u Zagrebu	35

KODEKS PONAŠANJA ZA VRIJEME STUDENTSKE KONTROLE NAD FILOZOFSKIM FAKULTETOM	41
VOĐENJE ZAPISNIKA NA PLENUMU.....	43
Čemu služi zapisnik?.....	43
Tehničke upute.....	43
Kako se piše zapisnik?.....	43
DELEGATSKA DUŽNOST I MANDATI	46
Delegatska dužnost	46
Mandati	47
MEDIJSKA STRATEGIJA, MEDIJSKA SEKCIJA I MEDIJSKA RADNA GRUPA.....	49
Medijska strategija	49
Medijska sekcija i medijska radna grupa	52
SEKCIJA ZA OPERATIVU, LOGISTIKU I OSIGURANJE	53
PROGRAM I PROGRAMSKA SEKCIJA.....	55
RADNA GRUPA ZA MEĐUPLENUMSKU SURADNJU	56
RADNA GRUPA ZA TEHNIČKA PITANJA PLENUMA (TEHNIKALIJE)	58
RADNA GRUPA ZA SECIRANJE (ANALIZU) DOKUMENATA	60
RADNA GRUPA ZA MINIAKCIJE	62
“5 do 12”	62
Potrubi za obrazovanje	63
Max art fest	63
Špalir etičke interpelacije.....	64
Akcija podrške seljacima	64
BLOG/PORTAL I BLOGERSKA SEKCIJA.....	65
SKRIPTA I RADNA GRUPA ZA INFORMIRANJE	66
DRUŠTVENI KONTEKST BORBE ZA BESPLATNO OBRAZOVANJE I MOTIVACIJA AKCIJE	69
Napad na stečena socijalna prava	69
Poimanje demokracije.....	71

PREDGOVOR

Svrha je ove “kuharice” detaljno opisati kako je funkcionirao Filozofski fakultet u Zagrebu tijekom studentske blokade u proljeće 2009. kada je Fakultet bio pod kontrolom studenata 35 dana. S obzirom na način na koji je to izvedeno, preciznije je ono što se popularno zove “blokada” zvati “studentskim preuzimanjem kontrole nad fakultetom”. Opis ustroja studentske kontrole nad fakultetom podastire se iz dvaju razloga. Jedan je razlog, manje bitan, čisto povijesne naravi – iz želje da se zabilježi kako je to izgledalo. Drugi je, i puno važniji, to što na taj način želimo predstaviti svoja iskustva te tako možda pomoći studentima s drugih fakulteta (pa i članovima drugih kolektiva, npr. tvornicâ), u zemlji ili izvan nje, da naprave to isto.

Smatramo da opis našeg ustroja studentske kontrole nad fakultetom može biti zanimljiv jer je po nekim svojim karakteristikama osebujan. Kao prvo, riječ nije bila o pravoj fizičkoj blokadi fakulteta. Blokirana je samo redovna nastava, dok je sve ostalo normalno funkcioniralo (rad profesorâ u kabinetima, uprava, knjižnica, knjižara itd.). Kao drugo, fakultet je bio otvoren svima (studentima drugih fakulteta, običnim građanima, novinarima itd.). Kao treće, plenum na kojem su se donosile sve odluke u vezi s funkcioniranjem okupiranoga fakulteta nije bio ograničen samo na studente Filozofskoga fakulteta nego su na njemu mogli sudjelovati i imati pravo glasa svi koji bi se na njemu pojavili.

Treba napomenuti da se neke stvari u tekstu ponavljaju, no to smo smatrali prikladnim jer je dobro neke stvari objasniti iz više aspekata. Prvo poglavlje (“Ustroj studentske kontrole nad FF-om”) daje opći pregled nad svim aspektima blokade. Donekle slično tome, drugo poglavlje (“Kako organizirati plenum?”) funkcionira kao svojevrsni neformalniji i povijesni uvod te anticipira neke aspekte koji su kasnije opet razrađeni. Nakon toga slijedi razrada problematike opisom plenuma, radnih grupa i ostalih aspekata akcije. Na kraju je dodano i poglavlje o društvenom kontekstu borbe za besplatno obrazovanje u sklopu koje je došlo do studentske akcije.

Na koncu bilješka o autorstvu teksta. Kao što su naše akcije kolektivne i anonimne, tako je i ovaj priručnik anoniman, a doista je u pravom smislu riječi kolektivno djelo jer je svako poglavlje pisao drugi autor ili više autora. U pravilu je bila riječ o ljudima koji su se intenzivno bavili pojedinim dijelovima akcije te su tu problematiku dobro poznavali, no čitav je tekst naknadno redigiran, nadopunjen i ispravljen sudjelovanjem svih zainteresiranih i, jasno, na direktnodemokratski način.

Studenti Filozofskog fakulteta u Zagrebu

USTROJ STUDENTSKE KONTROLE NAD FILOZOFSKIM FAKULTETOM

Studentska je kontrola nad Filozofskim fakultetom u proljeće 2009. bila ustrojena na sljedeći način. Tri su glavna organa studentske kontrole nad fakultetom bili plenum, radne grupe i redari.

Plenum

Plenum je središnje tijelo odlučivanja na fakultetu pod studentskom kontrolom. Na njemu se sve odluke donose direktnodemokratski, uključujući i onu o nastavku ili prekidanju kontrole nad fakultetom. Plenum je skup svih zainteresiranih studenata i drugih građana (plenum je FF-a otvoren svima a ne samo studentima, za razliku od nekih drugih plenuma u Hrvatskoj – odluku o razini otvorenosti donosi plenum ovisno o okolnostima). Na njemu svatko ima pravo govoriti i svatko ima jednako pravo glasa. Sve se odluke donose većinom glasova. Plenum svaki put vode različita dva moderatora koji se biraju na kraju svakoga plenuma. Za vrijeme blokade plenum se održava svaki dan, a u izvanblokadno vrijeme obično jednom tjedno (po potrebi i češće).

Radne grupe i sekcije

Radne grupe i sekcije su specijalizirane grupe plenuma koje se bave pojedinim važnim pitanjima. Razlika je između sekcije i radne grupe u tome što sekcije imaju mandat dan od plenuma za obavljanje svog posla, dok su radne grupe, jednostavno rečeno, samo sastanci na koje su pozvani svi zainteresirani. Sekcije imaju stalno članstvo (iako se imena, naravno, ne iznose u javnosti – mandat se daje cijeloj sekciji a ne pojedincima), dok u radnim grupama, kao sastancima svih zainteresiranih, nema stalnih članova i do samoga se sastanka nikad ne zna tko će na njoj sudjelovati. Mandat se sekcijama dodjeljuje zbog specifičnih zadataka koji se često moraju obaviti trenutačno te ne mogu prolaziti redovne plenuma i sastanke radnih grupa ili je pak zbog same naravi posla teško očekivati da to može raditi svaki put druga skupina nedefiniranih ljudi ili velika skupina ljudi. U mandatirane sekcije

pripadaju programska, medijska i blogerska sekcija te sekcija za osiguranje i za Skriptu. S obzirom na to da se ne može očekivati da će se cijeli plenum ili klasične radne grupe nedefinirana članstva baviti mnogobrojnim praktičnim pitanjima kao što su organiziranje alternativnih predavanja, pisanjem medijskih izvjava, uređivanje portala, osiguranje ili pisanje Skripte (glasila plenuma FF-a), plenum za obavljanje tih poslova daje mandat rečenim sekcijama uz stalnu mogućnost opoziva ili promjene članova dotičnih sekcija (sekcije također po potrebi dobivaju nove članove). Radne grupe su primjerice međuplenumska radna grupa, radna grupa za seciranje dokumenata, tehnikalije itd. U nekim slučajevima postoje i radna grupa i sekcija koje se bave istom tematikom, primjerice medijska radna grupa (sastanak svih zainteresiranih) i medijska sekcija (mandatirana sekcija zadužena za pisanje izvjavâ i kontakt s medijima). Postoji i jedna mandatirana radna grupa, miniakcije – ona nema stalnog članstva, ali ima mandat da sama planira i odrađuje manje akcije. Ne mora, dakle, za sve tražiti dopuštenje plenuma – nije, naime, moguće detalje svih akcija raspravljati na plenumu, nego se umjesto toga svi zainteresirani nalaze na sastanku dotične radne grupe i planiraju akcije.

Jasno je da plenum sve mandate koje je dao može u svakom trenutku i oduzeti, a o djelovanje svih grupa i sekcija može se i diskutirati na plenumu. Sekcije i radne grupe se nakon toga dužne raditi unutar okvira zadanih zaključcima i odlukama donesenima na plenumu.

Radne grupe su, kao i plenum, otvorene svima, no na njima je, samom njihovom prirodom, manje ljudi nego na plenumu (obično do 30-ak ljudi, u postblokadno doba obično od 5-10 ljudi), koji su posebno zainteresirani za koje pitanje. Ondje se raspravlja o pojedinim problemima te se donose prijedlozi (uz sažeto iznošenje svih linija argumentacije) koji se podastiru plenumu. Radna grupa nema moć samostalnog donošenja odlukâ (uz iznimku mandatiranih grupa/sekcija koje unatoč tome djeluju u okviru dotadašnjih plenumskih odluka), nego se svaki prijedlog radne grupe mora posebno izglasati na plenumu (ili vratiti na doradu radnoj grupi). Na radne grupe se prebacuje rasprava o pojedinim problemima koji nisu podobni za rješavanje na plenumu (zbog manjka vremena, specifičnosti teme i sl.). Funkcija je

radne grupe detaljno razraditi probleme, navesti njihova moguća rješenja te ih sustavno i pregledno iznijeti pred plenum kako bi se o dotičnoj temi na plenumu mogla voditi što konstruktivnija rasprava i donijeti informirana odluka. Radna grupa može donijeti i više od jednog prijedloga/zaključka o kojima se onda raspravlja na plenumu. Takva je praksa zapravo i poželjna jer se time plenumu daje veći izbor za donošenje odluke, a samim tim i veća mogućnost iznalaženja rješenja o kojem se na radnoj grupi možda nije ni raspravljalo. Broj radnih grupa nije ograničen, one se mogu osnivati ovisno o prepoznavanju potrebe za bavljenjem specifičnom vrstom problema, a po potrebi se mogu i ugasiti. Nasuprot radnim grupama, broj sekcijâ je, ipak, više-manje stalan jer nema potrebe za velikim brojem mandatiranih sekcija.

Na FF-u su za vrijeme blokade i nakon nje djelovale sljedeće radne grupe i sekcije:

- ★ **radna grupa za tehnikalije** – bavi se tehničkim pitanjima ustroja plenuma, pripremom dnevnog reda i moderatorâ pojedinih plenuma
- ★ **medijska sekcija** – odnos s medijima, provođenje medijske strategije (uz potvrdu plenuma) i pisanje izjavâ za medije
- ★ **međuplenumska radna grupa** – radna grupa koja koordinira studente s različitih plenuma/fakulteta
- ★ **miniakcije** – radna grupa koje se bavi organiziranjem raznih (obično manjih) akcija po gradu kojim se promovira besplatno obrazovanje (performansi, prosvjedi, izložbe itd.)
- ★ **radna grupa za procjenu situacije i daljnje djelovanje** – radna grupa koja proučava trenutnu situaciju te raspravlja o mogućim daljnjim smjerovima akcije
- ★ **radna grupa za seciranje dokumenata** – grupa koja se bavi detaljnom analizom različitih službenih dokumenata (zakonâ, dopisâ, izjavâ...) bitnih za akciju
- ★ **radna grupa za informiranje** – radna grupa koja se bavi tehničkim poslovima vezanima uz Skriptu, njezinim sklapanjem i raspacavanjem

- ★ **radna grupa za širenje direktne demokracije** – radna grupa, ustrojena tek u postblokadno vrijeme (jesen 2009), koja se bavi širenjem direktne demokracije izvan fakultetskih i studentskih okvira (npr. među radništvom, u tvornicama itd.)

Osim ovih najbitnijih, postojale su i neke druge radne grupe, poput radne grupe za forum (koja se bavila organiziranjem internetskog foruma u okviru *SlobFil-a*), radna grupa za peticije (koja se bavila organiziranjem peticije za besplatno obrazovanje koju je potpisalo gotovo 100 000 ljudi) i sl.

Redari

Redarska služba za vrijeme studentske kontrole nad fakultetom fizički drži sâm fakultet pod kontrolom. Redari čuvaju red na fakultetu i paze na fakultetsku imovinu. Članstvo u redarskoj službi je slobodno i promjenjivo.

Osim ovih triju osovina studentske kontrole nad fakultetom (plenuma, radnih grupa i redarâ), važnu su ulogu imali/imaju i:

Programska sekcija

Skupina zadužena za organizaciju alternativnog nastavnog programa za vrijeme blokade.

Skripta

Glasilo plenuma FF-a koje izlazi svakodnevno ili čak dva puta dnevno za vrijeme blokade, a u postblokadno doba u pravilu jednom tjedno. U njemu se donose studentske izjave za medije, razne obavijesti i tekstovi vezani uz obrazovanje i srodne teme (kao što su socijalna prava, tranzicija, neoliberalizam, radnički pokret itd.).

Blog/portal – blogerska sekcija

Važno je sredstvo komunikacije od početka bio i blog (poslije: portal) *Slobodni Filozofski* (poznat i kao *SlobFil*). Adresa je: www.slobodnifilozofski.com, dok je adresa njegove međunarodne verzije (na više stranih jezika): slobodnifilozofski.org. *SlobFil* je zapravo virtualna arhiva studentske akcije za besplatno obrazovanje.

Funkcioniranje fakulteta za vrijeme studentske kontrole

Fakultet je za vrijeme blokade bio, osim preko noći, otvoren svim građanima, kao i plenum, radne grupe i alternativna predavanja. Jedina je iznimka bila to što su novinari mogli snimati samo početak plenuma (tj. obavijesti). Nakon toga su na plenumu mogli sudjelovati bez snimanja, kao građani.

Za vrijeme studentske kontrole nad Fakultetom, osim redovne nastave (uključujući i postdiplomsku nastavu), sve ostalo je funkcioniralo kao i obično (rad fakultetske uprave i referade, profesorske konzultacije, knjižnica, Centar za strane jezike, rad *Croatiuma* - centar za učenje hrvatskoga za strance, privatna kopiraonica i knjižara na Fakultetu, neki oblici dopunske nastave, ispiti u profesorskim kabinetima i ispiti za absolvente, konferencije zakazane u vrijeme blokade itd.). U spornim je slučajevima u nekoliko navrata o (ne) odobravanju rada odlučivao plenum.

Direktna demokracija

Važnu sastavnicu studentskoga samoorganiziranja čini direktnodemokratski način odlučivanja. Osim samog cilja, “besplatnog obrazovanja dostupnog svima”, to je jedan od najvažnijih aspekata čitave akcije. Direktna ili neposredna demokracija je sustav u kojem se sve (najvažnije) odluke donose na demokratski način, glasovima svih prisutnih. Za razliku od sustava predstavničke demokracije, u kojem se na izborima izabire nekoliko predstavnika koji onda nekoliko godina mogu, bez neposredna demokratskog nadzora, raditi što god hoće, u sustavu direktne demokracije uvijek odlučuje izravno većina. Direktna

demokracija tako potiče ljude na aktivnost, zainteresiranost i sudjelovanje u odlučivanju. Takvim se demokratskim načinom donose sve odluke tijekom studentske kontrole nad fakultetom, a i nakon nje. Direktnodemokratski sustav je organiziran kroz plenum – skup svih zainteresiranih, na kojem svi imaju jednako pravo izreći svoje mišljenje i na kojem svi imaju pravo glasa. Sve se odluke donose većinom glasova. Plenum, većinom glasova svih prisutnih, odlučuje o tijeku studentske kontrole nad fakultetom te o svim daljnjim akcijama (u doba blokade ili nakon nje). Posebni se problemi, ukaže li se potreba, ostavljaju prvo za raspravu na radnim grupama (na kojima se također mogu pojaviti svi zainteresirani) te se o tom naknadno opet odlučuje na plenumu.

Prednost je direktnodemokratskoga, plenumskoga, načina odlučivanja u tome što se o svemu odlučuje posve demokratski, što ne postoje vođe i što se takvim načinom odlučivanja bitno smanjuje mogućnost manipulacije. U sustavu predstavničke demokracije, s izabranim vođama koji mogu samostalno donositi odluke, postoji velika opasnost od manipulacije (u pregovorima jednu ili nekoliko osobâ nije teško nagovoriti na određene stvari ili čak potkupiti ili im zaprijetiti). Prednost je plenumskoga načina odlučivanja što se sve odluke moraju donijeti zajednički na plenumima, većinom glasova svih prisutnih. Plenum ni u kojem trenutku ne može izabrati predstavnike koji će moći samostalno donositi odluke ili pristajati na određene uvjete. Plenum može izabirati samo delegate koji prenose odluke i volju plenuma te plenumu prenose određene ponude i pitanja na razmatranje. Takvim se delegatskim sustavom, osim što je on jedini zapravo demokratski, onemogućuju manipulacije pojedinačnim predstavnicima.

Nezavisna studentska inicijativa i plenum

Početna skupina ljudi koja je krenula s organizacijom blokade, prije prvoga blokadnog plenuma, djelovala je pod imenom *nezavisna studentska inicijativa za pravo na besplatno obrazovanje*. No plenum nadilazi okvire NSI jer se ne bavi samo pravom na besplatno obrazovanje i jer izražava volju svih studenata, s obzirom na to da svi imaju pravo na njemu ravnopravno sudjelovati i glasati. Stoga odluke donesene na plenumu treba smatrati od-

lukama svih studenata a ne odlukama NSI. No NSI i dalje ostaje naziv za skupinu aktivistâ koji se bore za besplatno obrazovanje, dok na plenumu imaju pravo sudjelovati svi studenti bez obzira na političku orijentaciju i mišljenje o pojedinim problemima kao što je besplatno obrazovanje. Plenum je, iako je nastao u okolnostima borbe za besplatno obrazovanje, središnje tijelo izravnodemokratskoga odlučivanja svih studenata te ga ne treba poistovjećivati isključivo s tom borbom.

KAKO ORGANIZIRATI PLENUM?

Uvod

Plenum je, jednostavno rečeno, sastanak svih zainteresiranih članova nekog kolektiva. Na plenumu svi članovi toga kolektiva imaju pravo sudjelovati, što plenumu daje demokratsku legitimaciju, premda nije nužno da na svakom plenumu sudjeluju apsolutno svi članovi kolektiva. Važno je da svi prisutni ravnopravno sudjeluju u donošenju odlukâ bez mogućnosti zastupanja odnosno prenošenja glasa s jedne osobe ili skupine na predstavnike. Plenumski oblik odlučivanja izrasta iz principa neposredne ili direktne demokracije. Direktnodemokratski oblik odlučivanja koji se prakticira kroz plenum je jedini dosljedno demokratski način donošenja odlukâ od zajedničkog interesa.

Osnovni je cilj plenumskog organiziranja uključiti sve zainteresirane u proces odlučivanja, osobito u pitanjima od općedruštvene važnosti kao što su pravo na besplatno obrazovanje, pravo na zdravstvenu zaštitu, radna prava itd.

Mogućnost sudjelovanja u procesu donošenja odlukâ budi interes za političkim djelovanjem kod onih koje se opisuje inertnima, nezainteresiranima, bezvoljnima. Argumentirana javna rasprava demistificira proces donošenja odlukâ čineći važnim mišljenje svakog pojedinca koji sudjeluje. Donesena odluka je obvezujuća za sve. Postavlja se, međutim, pitanje: koji su to svi? Iza odluke donesene temeljem racionalne argumentacije stoje svi članovi tijela koje je tu odluku donijelo. Temelj ovakvog odlučivanja jest da svi koji žele mogu sudjelovati. Važno je napomenuti da plenum za provedbu svojih odluka ne koristi silu nego snagu argumenata – oni koji na plenum ne dolaze nisu prisiljeni odluku prihvatiti, ali su o njoj obaviješteni. Važan učinak ovakvog procesa odlučivanja jest disperzija odgovornosti na sve sudionike koji su svjesni da iza odluke ne stoji nikakav nadređeni autoritet, organizirana klika ili upravni odbor nego isključivo sami sudionici glasačkog procesa. Ljude koji aktivno sudjeluju u donošenju odluka više nije moguće otpisati kao pasivne, nezainteresirane i neodgovorne promatrače.

Ovdje ćemo se koncentrirati na organizaciju plenuma u izvanrednoj situaciji kakva je zauzimanje i preuzimanje radnih ili obrazovnih organizacija. Namjerno radimo razliku između zauzimanja i preuzimanja, jer može se reći da je neka institucija preuzeta tek kad je plenum sastavljen od svih članova dotičnog kolektiva, ili barem svih onih dovoljno zainteresiranih da se na plenumu pojave, izglasao preuzimanje.

Ovisno o okolnostima, (kao što su veličina kolektiva, možebitna sabotaza, prijatna sankcijama i tome slično) zauzimanje se može, ali i ne mora planirati, u relativnoj tajnosti. U slučaju tajnog planiranja akcija se najprije izvede, zgrada se zauzme pa se naknadno legitimira, *preuzme*. Naravno, puno je bolji oblik da se akcija legitimira od strane svih zainteresiranih prije samog izvođenja, no to iz prije navedenih razloga nije uvijek moguće. Kada bi se uvijek čekalo unaprijed dano eksplicitno odobrenje većine, često se, iz praktičnih razloga, ne bi ništa moglo poduzeti. Potpuna demokratska legitimacija od samoga početka ne može i ne smije biti zapreka direktnoj akciji iako je bitno da je sama akcija od početka iznutra potpuno direktnodemokratski organizirana. U slučaju relativne konspirativnosti važno je pripremiti teren kako bi što više članova znalo ili naslućivalo da se nešto događa te kako bi se ispitalo kakva je opća klima po pitanju problema zbog kojih se u zauzimanje misli krenuti.

Zašto i kako plenum?

Ukratko, postavlja se pitanje kako uopće organizirati kolektivno direktnodemokratsko tijelo?

Nije nam namjera suviše ulaziti u teoriju. Želja nam je kroz opis procesa uspostave direktnodemokratskog kolektivnog tijela na Filozofskom fakultetu u Zagrebu upozoriti na probleme s kojima smo se susreli i tako olakšati organizaciju sličnog tijela nekom drugom kolektivu.

Akcija je pripremana neslužbenim kanalima, a naknadno je u punom smislu legitimizirana izglasavanjem daljnjeg nastavka akcije blokade nastave odlukom svih studenata. Međutim, važno je napomenuti da je i pristup akciji

planiranja blokade je bio slobodan (nikome se nije branilo uključiti se) iako se to, dakako, nije moglo otvoreno najavljivati (osim neposredno prije same akcije). Svi su sastanci tijekom priprema blokade također bili zasnovani na direktnodemokratskim osnovama. To su bili svojevrsni predblokadni mini-plenumi (premda je zapravo bila više riječ o otvorenim sastancima na kojima se odlučivalo direktnodemokratski), a prvi je predblokadni veći plenum bio 5 dana prije same akcije preuzimanja kontrole na fakultetu kada se tribina o besplatnom obrazovanju (na kojoj je bilo više od 200 ljudi) spontano pretvorila u plenum koji je izglasao blokadu fakulteta. Blokadu je konačno potvrdio veliki plenum na prvi dan preuzimanja kontrole nad fakultetom.

U pripremi akcije postojale su nedoumice tko sve ima pravo sudjelovati na plenumu i na koji način nepozvanima onemogućiti pristup. Zaključeno je da uz sve studente dotičnog fakulteta imaju pravo sudjelovati i zainteresirani građani što bi onda uključivalo i osoblje fakulteta, studente drugih fakulteta i sveučilišta, radnike itd. Budući da je postavljen zahtjev od općeg interesa te da su fakulteti javne ustanove na raspolaganju svima, jedinom se dosljednom politikom mogla smatrati politika otvorenih vrata za sve.

Takav pristup pokazao se ispravnim jer su plenumi privukli kako građane tako i studente ostalih fakulteta na kojima je uskoro buknuła pobuna inspirirana našom. Glavni prigovor ovakvom pristupu bila je bojazan da bi plenum mogao biti opstruiran od strane zlonamjernih pojedinaca ili skupina. To se nije dogodilo. Naprotiv, došlo je do izuzetnog integracijskog momenta uslijed ravnopravnosti i uključenosti u donošenje svih temeljnih odluka. Prije blokade pojedinci su izražavali bojazan hoće li direktnodemokratski način organiziranja uopće moći funkcionirati, no blokada je jasno dokazala da su ti strahovi bili posve neosnovani. Prevladalo je mišljenje da je, ako borba za temeljno ljudsko pravo kao što je pravo na obrazovanje ne može okupiti dovoljan broj zainteresiranih, onda trenutak očito promašen i cijela akcija je osuđena na propast.

Već prvi dan blokade nastave u dvorani kapaciteta od 350 do 400 sjedećih mjesta okupilo se dvostruko više sudionika od toga. Odluka o nastavku bloka-

de je donesena ogromnom većinom glasova. Čitavih 35 dana trajanja blokade incidenta nije bilo ni na plenumu niti unutar ili u okolini zgrade fakulteta.

Na pripremnim sastancima vodila se velika diskusija kako bi blokada trebala izgledati. Treba li u zgradi fakulteta blokirati svaku aktivnost ili neke stvari trebaju biti izuzete? Treba li fizički onemogućiti ulaz u zgradu? Na kraju je odlučeno da će se blokirati samo nastavni proces, ali da se nastavno osoblje kao i ostali zaposlenici fakulteta neće onemogućavati u pristupu zgradi i svojim radnim mjestima. Ulaz će biti otvoren svima jer jedino tako program alternativne nastave koji bi trebao tematizirati besplatno obrazovanje i druge s tim povezane teme ima smisla.

Takvim pristupom ubrzo se stekla naklonost određenog broja zaposlenika. Odluka o neblokiranju privatnih firmi na faksu, iako bi se to moglo smatrati ideološki nedosljednim, motivirana je željom da se ne naudi zaposlenicima istih, ali i željom da se izbjegne sukob s policijom koja bi se mogla osjetiti pozvanom intervenirati u obranu privatnog vlasništva.

Kao uvjet za deblokadu postavljen je jedan cilj: besplatno obrazovanje na svim razinama za sve koji zadovolje kriterije upisa. Procijenjeno je da se jednim čvrstim zahtjevom od općeg interesa može napraviti daleko više nego gomilanjem zahtjeva.

No kako je izgledala priprema cijele akcije?

Priprema

Krenulo je s idejom o blokadi nastavnog procesa u svrhu upozoravanja na komercijalizaciju visokoškolskog sektora. Ništa revolucionarno, budući se radi o posve uobičajenoj metodi u svijetu. No, u Hrvatskoj ona je dotad bila relativna nepoznanica. Naime, govorimo o državi u kojoj već desetljećima nije bilo ozbiljnih, organiziranih studentskih prosvjeda.

Inicijalna grupa ima osnovni zadatak na akciju pridobiti širu studentsku populaciju. Paralelno se ispituje teren u vezi nastavnog osoblja. Valja ipak reći da je potpora za zahtjev za besplatnim obrazovanjem postojala od prosvjeda 5.11. 2008. na kojem je bilo oko 1500 ljudi, ponajprije s FF-a, a također i organizacijom vrlo posjećene tribine o besplatnom obrazovanju nakon toga (sama blokada je počela 20.4.2009). Bitno je reći da je zahtjev već bio ljudima poznat i da je već bio iznesen. Taj je prosvjed, koji je imao masovni odaziv, dakle davao svojevrsnu dodatnu legitimaciju organizatorima blokade.

Ključnim za organizaciju blokade se pokazuju dvije stvari:

- a) Organizacija preuzimanja same zgrade fakulteta i blokade nastavnog procesa
- b) Direktnodemokratski model odlučivanja o nastavku/prekidu blokade

U fazi organizacije zauzimanja grupa se širi na 50-ak zainteresiranih. Grupu pretežno čine studenti koji su se u procesu studija bavili nekim oblikom studentskog aktivizma ili koji su se, katkad i slučajno, pojavili na nekom od pripremnih sastanaka te se odlučili priključiti. Ipak, određene okolnosti pogodovala su organizaciji akcije ovog stupnja kompleksnosti:

- a) Prijašnje političke akcije pokrenute od strane studenata FF-a (primjerice: protest protiv zakona o studentskom zboru 1996, protest protiv američke invazije Iraka 2003. te pogotovo peticija protiv ulaska Hrvatske u NATO-pakt 2008, protest protiv plaćanja diplomskih studija 7.5.2008. i, najvažnije, prvi protest za besplatno obrazovanje 5.11.2008)
- b) Intenzivno problematiziranje reformi potaknutih bolonjskim procesom
- c) Postojanje aktivnih studentskih udruga
- d) Za razliku od nekih drugih fakulteta, legalno studentsko predstavničko tijelo, Studentski zbor, na Filozofskom fakultetu nije bio pod kontrolom mladeži političkih stranaka ili korumpiranih klika
- e) Postojanje autonomnog studentskog prostora na samom fakultetu (Klub studenata Filozofskog fakulteta)

Ipak kao presudan moment valja izdvojiti protest 5.11. jer je u priprema-
ma za nj konačno definirana ideja borbe za besplatno obrazovanje na svim
razinama. Može se reći da su protest i pripreme za isti osvijestile ljude po
pitanju besplatnog obrazovanja i stvorile bazu koja će se kasnije uključiti u
blokadu. Ujedno, ishod je prosvjeda pokazao i ograničenost i neefikasnost
konvencionalnih oblika protesta poput jednokratnih demonstracija te tako
osvijestio potrebu za drugačijim i radikalnijim metodama borbe.

Dakle, to su bili neki osnovni preduvjeti koji su omogućili da se na
fakultetu pokrene akcija širih razmjera. Nakon početka akcije pokazalo se
nužnim suprotstaviti se raširenu uvjerenju o tobožnjoj predodređenost upravo
Filozofskog fakulteta za ovakav tip akcije. Takav oblik romantičnog ideali-
ziranja često vodi direktno u defetizam pri procjenama izgledâ za pokretanje
sličnih akcija u drugim ustanovama ili radnim mjestima, pa one onda često i
izostanu. Navedene pogodujuće okolnosti za preuzimanje zgrade Filozofskog
fakulteta nisu same po sebi inherentne društveno-humanističkim obrazovnim
institucijama. Za organizacijsku uspješnost akcije na koncu su se ipak pre-
sudnim pokazale konkretna aktivnost, organiziranost i odlučna ustrajnost u
borbi, a ne tobožnja pogodnost institucionalnog konteksta (iako, naravno, nije
neobično ni da su ljudi na fakultetu humanističko-društvenoga usmjerenja
skloni kritičkom promišljanju društvenih procesa).

Pitanje je naravno što činiti u slučaju kad se mora krenuti od nule i je-
li u takvoj situaciji uopće moguće organizirati plenum? Stoga ćemo probati
iz nekih naših iskustava doći do oruđa za organizaciju plenuma u kratkom
vremenskom razdoblju i uvjetima nepostojanja temeljne infrastrukture.

Plenum u pustinji

Kao što smo već opisali, u akciju se može krenuti i obično se kreće s
vrlo ograničenim brojem ljudi. Ovisno o veličini kolektiva već i jedan čovjek
može dati odlučujući inicijalni impuls, ali recimo da je brojka od 5-6
ljudi dovoljna da se krene u akciju. Ovo ističemo kako bismo odmah suzbili
defetizam i neaktivnost koji se često javljaju kod malih grupa jer često po-

grešno smatraju da se mase ne mogu pokrenuti bez velikog broja aktivista. Druga česta pogreška jest naivno vjerovanje da mora postojati nekakva “revolucionarna” atmosfera, opipljivo nezadovoljstvo, ukratko posebni uvjeti da bi se uopće krenulo u akciju. Strah od neuspjeha često sputava pokretanje bilo čega. Ono što se uvijek mora imati pred očima jest da ne postoji idealna situacija u kojoj će se stvari dogoditi same od sebe. Još je važnije to da “revolucionarna” atmosfera ne nastaje spontano, nego se stvara i to često naoko banalnim metodama.

Krenimo redom. Prva stvar koju je nužno definirati jest cilj. Cilj bi trebao biti jasan, sažet i utemeljen u nekom od osnovnih ljudskih prava. Odmah će se čuti prigovor da nešto utemeljeno na osnovnim ljudskim pravima nikako ne može biti jasno i sažeto nego naprotiv apstraktno i teško shvatljivo. No jedino ciljevi koji polaze od borbe za jednakost imaju širi mobilizacijski potencijal. Borbom za jednakost smatramo podjednako i borbu za besplatno školstvo i zdravstvo, kao i, primjerice, preuzimanje radnih kolektiva od strane radnikâ. Zamka u koju se ne smije upasti jest postavljanje cilja koji ne bi bio usmjeren na sve članove kolektiva jer unatoč razlikama u mišljenju, sklonostima i slično, nužno je inzistirati na uključenosti svih. Svi se moraju osjećati pozvanima. Ako to nije tako, ako se nekog već u startu isključi, pokret si drastično smanjuje šanse za uspjeh.

Nakon što je definiran cilj grupa inicijatora mora krenuti na stvaranje terena za širenje ideja koje zastupa. Lijepljenje plakata (naša metoda), dijepljenje brošurâ/pamfletâ u kojima se problematiziraju za kolektiv važna pitanja dobar su način da se ljude potakne na razmišljanje o bitnim pitanjima. Nakon što se pusti takav probni balon, u idućem koraku treba ispitati je li početna akcija naišla na plodno tlo. Idealan način je organizacija tribine na kojoj će govoriti istomišljenici čiji glas ima određenu javnu težinu. Ondje treba raspraviti tematiku koja se problematizira na plakatima i/ili u brošurama. Tribina je dobar pokazatelj inicijalnog broja zainteresiranih za problematiku, a također je dobra i iz motivacijskih razloga jer se može i treba iskoristiti za razjašnjavanje i poticanje na akciju onih koji su još uvijek neodlučni. Moglo bi se reći da je, nakon postavljanja cilja i akcije sa svrhom upozoravanja na

problematiku, tribina pravi indikator postojećeg stanja i putokaz za daljnje akcije.

Dva scenarija

Stvari se nakon tribine mogu razvijati u dva smjera. Prvi je onaj povoljniji. Na tribini se pojavio velik broj zainteresiranih, spremnih za akciju. Početni koraci su urodili plodom i sada treba krenuti u novu fazu, a to je širenje početne grupe inicijatorâ na sve zainteresirane. Riječ je o procesu koji ima specifičnu dinamiku kojoj ćemo se, međutim, vratiti nešto poslije. Treba se pozabaviti izazovnijim pitanjem što činiti u slučaju da tribina prođe nezamijećeno ili što ako dođe do žestokih neslaganja ili opstrukcije.

Dakle, pokušajmo opisati scenarij broj dva. U njemu se opet mogu dogoditi dvije stvari. Prvo, tribina je prošla nezamijećeno. Očito se radi o grešci u jednom od prvih dva koraka: određivanju cilja i/ili oglašavanju. Prema tome nužno je analizirati dotad učinjeno i iz toga izvući pouke kako bi se ispravile pogreške. Odustajanje uslijed uvjerenja da se radi o apatičnoj sredini ili nepogodnu trenutku često se pokaže preuranjenim i brzopletim zaključkom. Kretanje u akciju često je kritična točka nakon koje je teži dio posla već obavljen, a dalje se nerijetko radi samo o pitanju adekvatnosti taktičkog pristupa.

Što činiti u slučaju neslaganja ili opstrukcije?

Neslaganje znači da je do odaziva došlo i da su početni koraci ipak postigli uspjeh. Razmimoilaženje je nešto što se može očekivati i od čega ne treba bježati. Čak bismo mogli reći da ovaj slučaj više potpada pod povoljniji scenarij koji nastaje kao posljedica uspješno započete akcije. Proces usuglašavanja i borbe argumentima je nešto što ćemo opisati u odjeljku o razvoju situacije na našem fakultetu. Ostaje nam prije toga još razmotriti posebno zanimljiv slučaj opstrukcije. Opstrukciju se obično može očekivati od upravljačkih struktura i njihovih pulena koji nastoje pod svaku cijenu spriječiti bilo kakav oblik organiziranja. S ovakvim tipom razvoja situacije susreli smo se na velikom

broju fakulteta koji su s aktivnostima krenuli nedugo nakon FFZG-a. Osnovni problem je bio nedostatak vremena za kvalitetnu pripremu kao i nedostatak organizacijskog iskustva te pozitivnih praksi u prošlosti. Ipak, opstrukcija je jasan pokazatelj da akcija proizvodi određene učinke i da opseg djelovanja treba širiti jer opstrukcija predstavlja stvarnu opasnost samo za nedovoljno organiziran pokret, dok je za organiziran i samosvjestan pokret nerijetko dobrodošla kao “pomoć” za mobilizaciju do tada možda inertna dijela kolektiva.

Vratimo se sada, međutim, prvom scenariju koji se odigrao tokom naše blokade i preuzimanja fakulteta.

Tlo je plodno, što dalje?

Na tribini, sastanku ili već nekom širem probnom okupljanju pojavio se velik broj ljudi. Interes za problematiku očito postoji. Koji su daljnji organizacijski koraci?

Treba organizirati sastanak na koji se poziva sve zainteresirane poradi rasprave o strategiji i daljnjem djelovanju. Zamka u koju se krug inicijatora ne smije uhvatiti jest da propusti početni entuzijazam i ne proširi krug sudionika. Ipak ono od čega treba krenuti je rasprava o cilju i metodi borbe. Dok god se stavovi ne usuglase ne može se prijeći u sljedeću, praktičnu organizacijsku fazu. Već smo ukratko opisali kako bi trebao izgledati cilj. Metoda? Preuzimanje i legitimacija kroz direktnu demokraciju. Naše je iskustvo da ljudi ispočetka pružaju otpor zbog neznanja, straha ili krivih predodžbi stvorenih kroz medije ili institucionalno obrazovanje. Ali zapanjuje brzina kojom ljudi prihvaćaju borbu za temeljna prava i direktnodemokratski model odlučivanja nakon jasne argumentacije i pozitivnih isustava u praksi. Činom usvajanja direktnodemokratskog modela odlučivanja postavljena je organizacijska matrica akcije. U toj situaciji postaje jasno i što znači to da su “odluke obvezujuće za sve”.

Nakon što je usvojen direktnodemokratski model odlučivanja te formuliran cilj borbe iza kojeg stoji svi članovi kolektiva može se konstatirati da

su stvorene dvije osnovne poluge za uspostavu plenuma. Kada kažemo za uspostavu plenuma onda podrazumijevamo situaciju u kojoj su sve dosad opisane radnje obavljene u relativnoj tajnosti iz koje se namjerava izaći zauzimanjem i onda preuzimanjem institucije (radne, obrazovne ili neke treće). Naime, da bi plenum stvarno zaživio, on mora biti u potpunosti javan. Tj. svatko tko želi, a ima pravo sudjelovanja s obzirom na ustroj pojedinačnog plenuma, mora znati gdje i kada se održava.

Ostaje nam opisati i treću osnovnu polugu stvaranja plenuma koja postaje važna nakon što su oblikovane prve dvije odnosno u trenutku kad je budući plenum zadobio jasne konture. Radi se o odnosu s medijima i s time usko povezanim pitanjem vodstva.

Pitanje vodstva i odnos s medijima

Jasno je da nehijerarhijski, direktnodemokratski model odlučivanja u potpunosti isključuje potrebu za vođama, “stručnim” pregovaračima ili predstavnicima. Izuzetno je važno da se pokret od samog početka jasno odredi što se tiče pitanja vodstva. U plenumskom modelu odlučivanja odluke se donose kolektivno, nema predstavništva pa prema tome ne može biti niti istaknutih pojedinaca koji bi pretendirali biti glasom pokreta. Važno je na samom početku akcije suzbiti “liderske tendencije”. To treba činiti u samome početku jer prvi stvoren dojam često ostavlja neizbrisiv ili teško opoziv trag – i interno, unutar samog pokreta, ali i u javnoj percepciji. Liderske figure i opasnosti koje nose lakše je spriječiti, nego ih pokušati anulirati nakon što su se u javnoj percepciji već nametnule i potencijalno izmakle kontroli plenuma.

Prva ozbiljna iskušenja kreću kroz odnos s medijima. Obično se smatra da je za ovakav tip akcije nužno imati glasnogovornika tj. jednu ili više osoba koje će biti na usluzi novinarima. S tim običajem nužno je raskinuti ako se želi spriječiti personalizacija i zasjenjivanje plenuma povlaštenim glasnogovorničkim licima. Najefikasniji način izbjegavanja te opasnosti jest anonimnost svih članova kolektiva. Anonimnost je izvrsna preventiva stvaranju liderâ jer kad nema imenâ te kad se osobe koje iznose stavove pokreta u javnost

stalno izmjenjuju, ne stigne se profilirati jedno lice s kojim bi onda mediji poistovjećivali cijeli pokret. Ne mora se ni spominjati dojam snage koji pokret ostavlja stalnom rotacijom sudionikâ u javnosti.

Uvriježilo se mišljenje da se do medijskog prostora može jedino igrajući po pravilima koja mediji postavljaju, a koja uglavnom znače pokornost logici ponude/potražnje spektakla osobnih priča i indiskretnosti. Zbog tobože lakše recepcijske prijemčivosti i čisto politički motivirane akcije navodno je nužno prevesti u osobne sudbine i šablonizirane “ljudske motivacije”. Time se često u trenutku svoje javne artikulacije žrtvuje upravo politički aspekt akcije. Emancipatorni pokret mora biti progresivan na svim poljima svoga djelovanja pa tako i pri medijskom istupu. Nije važno što mediji od pokreta žele, važna je poruka koju pokret želi odaslati. Najefikasnijim načinom da se natjera medije da prenesu poruku pokazalo se potpuno izbjegavanje svakog personaliziranog spektakla i inzistiranje na kontroli artikulacije ciljeva akcije kroz pismene medijske izjave.

Nužno je odbaciti pogrešne stavove prema kojima bez profiliranog vodstva i konvencionalnog pristupa novinarima, pokret ne može uspjeti. Upravo suprotno, može se reći da je upravo nepostojanje vođâ te specifična strategija medijskog istupanja bila i najveća snaga našeg pokreta.

Svakodnevna izmjena glasnogovornika, pomno osmišljene medijske izjave, kao i inzistiranje na važnosti kolektiva sačuvale su nas od dvije velike opasnosti: nametanja lidera i medijske instrumentalizacije.

Plenum: 1, 2, 3

Kako je izgledao sâm plenum? Prvo je trebalo riješiti pitanje moderatora odnosno osobe koja će na neki način biti posrednik ili koordinator događanja u dvorani. Na pripremnim sastancima je odlučeno da će biti dva moderatora budući se očekivao veliki odaziv pa da se olakša sâmno odvijanje plenuma. Uloga moderatora je svedena na minimalni tehnički doprinos pripreme prijedloga dnevnog reda te brige za redosljed davanja riječi na samoj sjednici.

Plenumski moderator nema prava moderatora u uobičajenom smislu riječi. On nije iznad plenuma, njegov zadatak jest da provodi minimalni set plenumski određenih pravila.

Pravila i smjernice koje je naš plenum donosio u hodu odraz su praktičnih problema s kojima smo se u radu susretali. Želimo istaknuti da se ne radi o pravilima koja bi trebala vrijediti uvijek i svuda. Radi se o temeljnoj proceduri oko koje se plenum složio i koju poštuje, ali koja je u svakom trenutku podložna izmjeni ako se to u svakodnevnoj praksi pokaže potrebnim. To naravno ne znači da plenum funkcionira po neakvim opskurnim i proizvoljnim pravilima. To znači da se u svakom trenutku mora voditi demokratskim načelima, odnosno da je svaki oblik prisile (mimo “sile” obvezujućih odluka plenuma) potpuno neprihvatljiv.

U samom radu plenuma došli smo do nekih tehničkih rješenja koja značajno olakšavaju samo odvijanje. Poput pravila da se može govoriti samo u mikروفon čime se kod sudionikâ stvara navika da ne upadaju u riječ, nego da čekaju dolazak mikrofona. Pokazalo se da korištenje mikrofona ima pozitivan učinak na tok i način odvijanja diskusijâ na plenumu. Druga važna inovacija jest projekcija zapisnika na zid dvorane. Proces vođenja zapisnika time je potpuno transparentan: svi ga promatraju na zidu dvorane čime se unaprijed otklanja mogućnost samovolje zapisničarâ.

Sporne točke i funkcija radnih grupa

Plenumskom modelu odlučivanja najčešće se spočitava nelegitimnost, orkestrirane, unaprijed dogovorene odluke i nesrazmjeran utjecaj oratorski sposobnijih. Na prigovor legitimnosti je jednostavno odgovoriti. Plenum je svima otvoren, svako zasjedanje je unaprijed najavljeno, svatko se ima pravo javiti za riječ i utjecati na proces odlučivanja.

Iz praktičnih razloga, kada se koje pitanje nije moglo raspraviti u potpunosti na plenumu, uvedene su radne grupe koje se bave pojedinačnim pitanjima. Sastanci su radnih grupa uvijek unaprijed oglašeni i na njih su

pozvani svi zainteresirani. Kada bi se pojavilo kakvo sporno pitanje uvijek se pozivalo zagovornike oprečnih stajališta da osnuju grupu i pokušaju doći do platforme koja bi ponudila zadovoljavajuće rješenje problema.

Najveći problem predstavlja treća točka, dakle komparativna prednost govornički sposobnijih i glasnijih. Treba iskreno reći da tom problemu nismo doskočili i da je jedino rješenje neprestano pozivanje na odgovornost onih koji češće govore da se suzdrže od ponavljanja i privatiziranja plenumskog vremena. Također valja napomenuti da su plenumske radne grupe funkcionalne poput radionicâ u kojima se moglo u manjim skupinama vježbati i javni nastup i toleranciju spram drukčijih, a time doprinijeti i grupnoj koheziji. Poticanje potpuno slobodnog osnivanja radnih grupa koje mogu, ali i ne moraju, funkcionirati kao plenumski savjetodavni organi pokazalo se izvrsnom nadopunom plenumskih zasjedanja.

Zaključci

Osnovni koraci pri organizaciji plenuma:

- a) Određivanje cilja
- b) Direktnodemokratska metoda odlučivanja
- c) Strategija medijskog istupa
- d) Suzbijanje liderstva i autoritarnosti

Kombinacija ove 4 točke trebala bi dovesti do:

- a) uključivanja velikog broja ljudi
- b) formiranja snažnog plenuma
- c) otvaranja javne rasprave o problematici u ime koje se ide u akciju
- d) iskoraka prema ispunjenju zacrtanog cilja

PLENUM

Plenum postoji jedino u trenucima kad članovi određenog kolektiva sudjeluju na općem sastanku koji nazivamo plenumom. Ne postoje *članovi plenuma* nego samo *sudionici plenuma*. Izvan tog čina zajedničkog okupljanja, raspravljanja i odlučivanja plenum zapravo ne postoji. On nije formalno tijelo poput parlamenta sa svojom zgradom i svojim zaposlenicima – plenum ne konstituira kolektiv, kolektiv konstituira plenum.

Tehnička izvedba plenuma

Tehničko osoblje

Tehničar – priprema mikrofoni, razglas i ostalu tehničku opremu za plenum. Tehničko osoblje dolazi u prostoriju desetak minuta prije početka plenuma kako bi uključilo i testiralo razglas, kompjutere i ostalu potrebnu opremu.

Dva moderatora – vode plenum, čitaju dnevni red, moderiraju raspravu, sažimaju zaključke rasprave, koordiniraju formuliranje pitanja za glasanje.

Zapisničar – piše zapisnik koji je projiciran javno na zidu te tako vidljiv svim sudionicima plenuma. Nakon plenuma zapisničar, služeći se zapisnikom, piše izvještaj s plenuma koji se objavljuje na portalu i dostupan je svima kako bi i oni koji nisu bili na plenumu znali što se događalo i odlučilo. Zapisničar također mjeri vrijeme rasprave te nakon 30 minuta javlja moderatoru da može prekinuti raspravu i pitati želi li plenum nastavak iste. Zapisničar također dolazi ranije kako bi pripremio materijale prije plenuma – dokumente, video-snimke i sl.

Osoba koja zapisuje redoslijed javljanja za riječ (za plenum s više od 200 prisutnih preporučuje se imati ih dvoje).

Što više redara koji se brinu o redu, dodaju mikrofon i prebrojavaju glasove. Također, zaprimaju poruke iz plenuma i prosljeđuju ih moderatoru.

Dnevni red se radi dva sata prije plenuma na redovnoj grupi za tehnikalije. U dnevni red se uvrštavaju svi jasno formulirani prijedlozi pristigli na *e-mail* plenum-tehnikalijâ (prijedlozi se mogu dostavljati i na druge načine koje odredi plenum, ovisno o tehničkim mogućnostima, npr. stavljanjem pismenih prijedloga u sandučić). Tâ je grupa, jasno, otvorena svima. Na njoj se prije plenuma također i pripremaju moderatori za plenum s obzirom na to da se svaki put izmjenjuju. Na njoj bi u pravilu trebali biti prisutni i moderatori prošloga plenuma.

Inzistiranje na tome da svaki plenum vode drugi moderatori proizlazi iz same ideje direktne demokracije u kojoj je naglasak na ravnopravnosti kao i na jednakoj podjeli odgovornosti. To je još jedan način za uključivanje što šireg kruga ljudi u aktivnije sudjelovanje na plenumu. Koliko se često moderatori mogu ponavljati, ovisi o veličini kolektiva.

Tijek plenuma

Moderatori pozdravljaju, predstave se i plenum počinje. Na početku se čita prva točka pravilâ i smjernicâ plenuma. Nakon toga moderatori predstave dnevni red i saslušaju eventualne primjedbe te po potrebi interveniraju u dnevni red (dnevni red se ne izglasava posebno).

Prve su na redu obavijesti. O njima nema glasanja, a tijekom njihova čitanja novinarima je dopušteno snimanje i fotografiranje plenuma. Riječ je o obavijestima koje u međuplenumsko doba stignu na *e-mail* plenum-tehnikalijâ ili o obavijestima vezanima uz akcije kojima se plenum bavi, djelovanje fakulteta, situaciju u društvu itd. Nakon toga moderatori pozivaju novinare da prestanu snimati.

Slijedeći dnevni red, moderatori čitaju materijale ili daju riječ osobama koje podnose izvještaje s radnih grupa. Prvo se slušaju izvještaji s radnih

grupa, a zatim se ide na pojedinačne teme koje su uvrštene u dnevni red (pristigle na *e-mail* plenum-tehnikalijski prije plenuma – katkada se teme mogu uvrstiti, po potrebi, i na samom plenumu). Za vrijeme studentske kontrole nad fakultetom, stalna je (posljednja) točka “nastavak/prekid blokade”. Iza svake se teme po potrebi može (ali i ne mora) glasati. Iza nekih tema može biti i više glasanja. Teme se po potrebi mogu uputiti i na daljnje rasprave na radnim grupama te se glasanje tako može odgoditi. Svaka odluka plenuma može se promijeniti već na sljedećem plenumu.

Nakon svake točke otvara se, ako ima interesa, rasprava koja traje do 30 minuta prije no što se upita plenum želi li je produžiti (Pitanju “Želi li plenum nastaviti raspravu?” nužno prethodi sažetak dotadašnje rasprave i definicija onoga što će se dogoditi ako se rasprava prekine – prelazak na sljedeću točku dnevnog reda, prelazak na glasanje i sl.). Prije no što se ide na glasanje o prekidu rasprave treba dati riječ onima koji su se za nju prije isteka pola sata javili. Prethodno odabrani članovi tehničkog osoblja zapisuju redosljed javljanja za riječ i dodaju mikrofoni osobi koja ima riječ. Moderator su dužni upozoriti ako se argumenti ponavljaju i povremeno sumirati do tad izloženo. Kako bi plenum lakše slijedio raspravu i što manje se ponavljao, korisno je i da zapisničar bilježi argumente.

Ako dođe do glasanja, moderator ili bilo koji sudionik plenuma predlaže formulaciju za glasanje koja mora biti ispisana na zaslonu. Pitanje mora biti formulirano tako da se može glasati *za*, *protiv* ili *suzdržano*. Po potrebi se plenumu može ponuditi i veći izbor odgovora (a), b), c), d)..) pa se glasa *za* svaki od njih. Ako nema prigovora na formulaciju, odnosno kada se plenum uspio složiti oko formulacije pitanja, pristupa se glasanju. Ako nije očigledno kojih je glasova više, pristupa se brojanju glasova kojeg provode redari. Za vrijeme prebrojavanja glasova nitko ne smije ući niti izaći iz prostorije.

Na kraju plenuma valja izabrati datum i moderatore za sljedeći plenum te, po potrebi, delegate. Plenum za ta mjesta može predložiti samo pristupne osobe, koje potom moraju prihvatiti kandidaturu i koje naposljetku plenum mora odobriti glasanjem.

Nakon što moderatori zaključe plenum, zadrže se neko vrijeme na svom mjestu kako bi im mogli pristupiti izabrani moderator i delegati i ostaviti svoje kontakte. Moderator se mijenjaju za svaki plenum te pojedinci mogu biti moderator samo jedanput u akademskoj godini. Zapisničar šalje zapisnik na *e-mail* grupe za tehnička pitanja plenuma radi mogućih kasnijih referiranja na odluke izglasane na tom plenumu te piše izvještaj s plenuma za *web*-portal.

PRAVILA I SMJERNICE PLENUMA

Pravila i smjernice plenuma Filozofskog fakulteta u Zagrebu

Cilj ovog dokumenta nije formalizacija ili kodifikacija plenuma nego pomoć u normalnom funkcioniranju. U tom smislu podložan je svim prijedlozima, kritikama, izmjenama i poboljšanjima koja se zaprimaju na *e-mail* adresu radne grupe za tehnička pitanja (tehnikalije). Svi zaprimljeni prijedlozi prolaze raspravu na javnim sastancima grupe te na sjednicama samog plenuma.

A) Pravila

1. Sudjelovati na plenumu imaju pravo svi zainteresirani – bili oni studenti Filozofskog fakulteta ili ne. Odluke se donose relativnom većinom glasova pri čemu plenum u donošenju odluka teži konsenzusu. Rasprava prije glasanja odvija se u pristojnom i tolerantnom tonu po pravilima i smjernicama koja je plenum izglasao, a koja provode moderatori plenuma. Odluke donesene na plenumu obvezujuće su za sve.
2. Plenum se sastaje po potrebi, a minimalno jednom mjesečno. Termin narednog plenuma se određuje na samom plenumu. Sazivanjem izvanrednih plenuma bavi se grupa za tehnička pitanja plenuma na prijedlog bilo koje radne grupe ili pojedinca. Termin i tema sastanka grupe za tehnička pitanja na kojem će se odlučivati o sazivanju izvanrednog plenuma moraju se oglasiti (blog, oglasne ploče itd.) minimalno 24 sata prije. Termin izvanrednog plenuma mora biti objavljen na blogu minimalno 24 sata ranije.
3. Tehničko osoblje plenuma uključuje:
 - a. redare i njihovog koordinatora
 - b. zapisničara
 - c. tehničara (osoba koja se brine za mikrofone, zvučnike, računala, projektor i slično)

d. osobu koja zapisuje redoslijed javljanja za riječ

e. osobu koja zaprima pismene prijedloge za vrijeme sjednice

4. Iz plenuma u plenum moderatori se izmjenjuju pri čemu ista osoba ne smije preuzeti ulogu moderatora više od jednom u akademskoj godini. Osobe koje su već bile u ulozi moderatora ili glasnogovornika mogu biti izabrane za ulogu u kojoj nisu bile. Načelnu prednost pri izboru imala bi osoba koja do sada nije obavljala niti jednu od te dvije uloge. Prije izglasavanja moderatorâ i glasnogovornikâ nužno je pozvati na komentare i prigovore.
5. Za trajanja plenuma za stolom uz moderatore mogu sjediti isključivo osobe navedene pod točkom 3. Nitko drugi nema pravo sjediti za stolom. Plenum se slaže da se osobe na navedenim tehničkim funkcijama ne moraju rotirati niti izglasavati, premda se i ta mogućnost ostavlja ako se za to stvori potreba. I moderatori i tehničko osoblje plenuma mogu iznositi svoje osobne stavove plenumu pod istim uvjetima kao i svi ostali sudionici prijavljivanjem za riječ i dobivanjem iste kad na njih dođe red.
6. Plenumske radne grupe koje su prepoznate kao ključne za funkcioniranje plenuma poput grupe za tehnička pitanja plenuma moraju biti dostupne svima 24 sata dnevno i u tu svrhu imati istaknutu: a) *e-mail* adresu na blogu, b) jasno označenu stalnu prostoriju na FFZG-u i c) termin sastanka u periodu između dva plenuma najavljen na blogu 24 sata ranije. Na pristigle *e-mailove* bi trebalo odgovarati u nekom razumnom roku, primjerice do dva dana.
7. Grupa za tehnička pitanja plenuma brine se za tehničku pripremu plenuma što uključuje:
 - a. koordinaciju osoblja iz točke 3,
 - b. pripremu moderatora po pitanju pravila i smjernica plenuma, dosadašnjih odluka plenuma i sastavljanja dnevnog reda i
 - c. sazivanje izvanrednih sjednica plenuma.

Osnovu grupe za tehnička pitanja čine moderatori prošlog i narednog plenuma te svi zainteresirani. Grupa se uz jedan redovni sastanak između dva plenuma nužno sastaje i na dan plenuma.

8. Prijedlozi za dnevni red zaprimaju se najkasnije 24 sata prije plenuma. Dnevni red strukturiraju moderatori na sastanku grupe za tehnička pitanja na dan plenuma. Naglašavamo da je sastanak otvoren svim zainteresiranima. Svi prijedlozi koji nisu prijavljeni u propisanom roku, a za koje se smatra da se moraju uvrstiti u dnevni red, predlažu se na samom plenumu nakon što moderator izloži dnevni red. Da bi takav naknadni prijedlog bio uvršten u dnevni red mora se objasniti zašto prijedlog nije predan na vrijeme i zašto je važno da se baš na tom plenumu o tome raspravlja. Moderator mora obrazložiti zašto na vrijeme podneseni prijedlozi nisu uvršteni u dnevni red.
9. Za svaku točku dnevnog reda otvara se rasprava. Tek ako se pokaže da nema zainteresiranih za raspravu, može se prijeći na glasanje.
10. Odluci o slanju delegata treba prethoditi rasprava o potrebi slanja. Pri tome nije presudno za što se delegati traže, nego za što smo ih voljni poslati. Ako plenum odluči slati delegate, potrebno je ispuniti sljedeće uvjete:
 - a. Delegati trebaju od plenuma dobiti jasno definiran mandat.
 - b. Ako je u pitanju više sastanaka, delegati se rotiraju.Način biranja delegata:
 - a. Dopušta se predlaganje neograničenog broja kandidata.
 - b. Kandidati moraju biti prisutni i prihvatiti kandidaturu.
 - c. Moraju se dopustiti argumenti za i protiv pojedinog kandidata.
 - d. Budućim delegatima plenum mora izglasati povjerenje.
11. Unutar istog plenuma donesena odluka se ne smije preglasavati, osim u slučaju kršenja procedure ili naknadnog zaprimanja ključnih informacija.

B) Smjernice

1. Dva su moderatora, jedan prati liniju argumentacije i sumira svakih desetak minuta. Drugi obavlja ostale moderatorske dužnosti; primjerice pozivanje prijavljenih da odustanu od svog prava na riječ ukoliko je tokom rasprave njihov argument iznesen ili da sumiraju duža izlaganja i tome slično. Sumiraju naizmjenično po točkama dnevnog reda.
2. Pitanju “Je li plenum za prekid rasprave?” nužno prethodi sažetak dotadašnje rasprave i definicija onoga što će se dogoditi ako se rasprava prekine, dakle: “Je li plenum za prekid rasprave i prelazak na sljedeću točku dnevnog reda?” ili “Je li plenum za prekid rasprave i glasanje o X?”. Pitanje o prekidu rasprave postavlja se najranije 30 minuta nakon njenog početka.
3. Predlagач točke dnevnog reda bi trebao prilikom predlaganja točke, ako je moguće, odmah i formulirati pitanje o kojem bi plenum trebao glasati. Mogućnost formuliranja pitanja ostavlja se svakom sudioniku plenuma a ne samo moderatoru. Zapisničar ne bi trebao utjecati na formuliranje pitanja. Pitanje prije glasanja mora biti jasno definirano, po mogućnosti ispisano na zaslonu, ploči, zidu, pri čemu se ne smije pristupiti glasanju prije no što je pitanje ispisano. Nakon što je pitanje formulirano moderatori prije izglasavanja postavljaju pitanje: “Ima li tko konkretan komentar na formulaciju pitanja ili prigovor na kršenje procedure prije glasanja?”
4. Sve odluke s prethodnih plenuma se izvlače na jedan papir kako bi se moderatori mogli adekvatno pripremiti. Zapisničar je taj koji bi to trebao činiti.
5. Tehničke upute za moderatore: treba biti smiren, suzdržan, objektivan, ne prekidati naglo raspravu koja nije direktno vezana uz temu, ne postavljati se iznad plenuma, ne nametati plenumu zaključke, iznad svega izbjegavati svaki oblik autoritarnosti, humor je dobrodošao itd. Ako se postave pitanja koja se ponavljaju (npr. održavanje kolokvija, ispita i sl.), to treba riješiti putem obavijesti.

6. Osobe koje iznose zaključke radnih grupa stoje pred plenumom, ali se nakon podnesenog izvještaja vraćaju na svoje mjesto odakle odgovaraju na eventualna pitanja.
7. Okvirna struktura dnevnog reda:
 - a. Predstavljanje dnevnog reda – predstavljanje dnevnog reda s argumentiranjem odbijenih prijedloga i mogućnosti da sudionici plenuma predlože točku koja nije zaprimljena na vrijeme.
 - b. Obavijesti
 - c. Izvještaj radnih grupa
 - d. Aktualno – obuhvaća pristigle točke za raspravu.
 - e. Određivanje termina idućeg plenuma te izglasavanje moderatora i glasnogovornika.
 - f. Razno – prijedlozi, komentari, obavijesti i tome slično koji se primaju tijekom sjednice plenuma na papirićima.

U točkama b. i f. nema glasanja.

8. Za uspješno funkcioniranje plenuma bi bilo dobro imati:
 - ★ barem dva mikrofona (jedan za moderatore i jedan bežični za raspravu)
 - ★ razglas
 - ★ računalo
 - ★ projektor na kojem će svi sudionici plenuma moći pratiti zapisnik i vidjeti jasno formulirano pitanje za glasanje prije samog glasanja
9. Ako odluka nije jasna, tj. ako ima puno suzdržanih ili je broj onih za ili protiv podjednak, onda moderatori pitaju je li potrebno otvoriti raspravu o prihvaćanju ovakvog ishoda glasanja. Idući korak je pitanje: “Prihvaća li plenum ovako izglasanu odluku?”

C) Aneks

- ★ Pravila su obvezujuća, dok su smjernice samo savjetodavne. Odlukom plenuma smjernica se može pretvoriti u pravilo. Dodavanje novih smjernica je dobrodošlo. Nova pravila treba dodavati s velikim oprezom kako ne bi došlo do pretjerane formalizacije plenuma.
- ★ Sva prezentirana pravila i smjernice prošli su raspravu na radnoj grupi za tehnička pitanja plenuma te potom na samom plenumu.

KODEKS PONAŠANJA ZA VRIJEME STUDENTSKE KONTROLE NAD FILOZOFSKIM FAKULTETOM

1. Za vrijeme studentske kontrole nad Filozofskim fakultetom, s početkom u ponedjeljak, 20. travnja 2009, ulaz u prostor Fakulteta ostaje slobodan za sve po svim pravilima koja na Fakultetu vrijede i u redovno vrijeme. Nitko ni na koji način ne smije ometati pravo zaposlenika na Fakultetu na dolazak na njihovo radno mjesto. Jedina je aktivnost koju će se blokirati bez iznimke nastavni proces. Profesorima Fakulteta onemogućit će se održavanje predavanja, seminara i kolokvija. S druge strane, u svojim kabinetima slobodno će moći držati konzultacije, ispite itd.
2. Svi aktivni sudionici preuzimanja kontrole nad Filozofskim fakultetom kao i ostali posjetitelji i zaposlenici istog odnosit će se jedni prema drugima te prema osoblju i imovini Fakulteta s maksimalnim poštovanjem i truditi se da ih se ni na koji način ne ugrozi.
3. Jedina je skupina koja ima pravo fizički spriječiti nekoga u njegovu/njezinu naumu studentska redarska služba, ali i te intervencije moraju proći u maksimalnom trudu da se sve riješi mirno i bez nasilja. Tek kad predstavnici redara zaključe da sami ne mogu kontrolirati određenu situaciju, na njihov poziv u pomoć im se mogu pridružiti i ostali.
4. Svi bez pogovora slušaju naputke redarâ. Sloboda kretanja na Fakultetu za vrijeme će ove akcije biti smanjena, ali svi moramo biti svjesni da je za njezino uspješno provođenje to nužno.
5. Svi zakoni Republike Hrvatske i pravilnici Filozofskog fakulteta kojima se zabranjuje konzumiranje droge i alkohola te pušenje na Fakultetu u potpunosti će se poštivati bez ikakvih iznimki.
6. Svi koji primijete da netko krši zadana pravila pozvani su dotičnu osobu na to upozoriti. Ukoliko se s kršenjem pravila nastavi, dužnost im je prijaviti ga najbližem redaru koji će dalje postupiti u skladu sa svojim ovlastima.

7. U slučaju policijske intervencije na prostoru fakulteta pruža se pasivni otpor. Na mjestu na kojem ih je intervencija zatekla svi sjedaju na pod i ne uzvraćaju nasiljem, ni fizičkim, ni verbalnim, bez obzira na vrstu provokacije. S druge strane, jedini način da ih se odstrani s te lokacije jest da ih se doslovno odnese.
8. Sve odluke koje se tiču daljnjeg funkcioniranja studentske kontrole fakulteta, njezina daljnjeg trajanja ili prekida, unošenja određenih promjena u program, kodeks ponašanja i dr. donose se na plenumima prema pravilima i smjernicama plenuma Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
9. Za trajanja studentske kontrole fakulteta, plenumi se održavaju svakodnevno.

VOĐENJE ZAPISNIKA NA PLENUMU

Čemu služi zapisnik?

- ★ informiranju zainteresiranih koji nisu mogli prisustvovati plenumu
- ★ jako je korisno sve što se izglasalo na plenumu imati napismeno: s vremenom se nakupi mnoštvo sadržaja i nije sve moguće pamtiti (ili se neke stvari krivo zapamte) pa je potrebno konzultirati stare zapisnike.
- ★ ako je zapisnik projiciran na zid, sudionici plenuma lakše prate što se zbiva na plenumu

Tehničke upute

- ★ zapisnik je najbolje, radi lakšeg arhiviranja i kasnijeg služenja njime, pisati na računalu
- ★ ako je moguće, računalo bi trebalo spojiti s projektorom koji bi tekst zapisnika projicirao na način da ga lako vide svi prisutni. Zapisnik se najbolje prati ako je projiciran na zid iznad/pored moderatora (ako je zapisnik projiciran na zidu, mogu ga čitati svi prisutni na plenumu i tako kontrolirati zapisničara i intervenirati ako smatraju da je potrebno).

Kako se piše zapisnik?

Svaki zapisnik mora sadržavati:

- ★ datum, npr. *Zapisnik s plenuma održanog 26. 5. 2009.*
- ★ vrijeme početka i završetka plenuma.
- ★ Nakon što plenum završi, zapisničar pogleda vrijeme i na samom kraju zapisnika napiše:
- ★ *Plenum je zaključen u 23.56h.*
- ★ procjena broja prisutnih (nije nužno)

★ dnevni red

Zapisničar na samom početku zapisnika prepíše dnevni red koji su sastavili moderatori. Ako se zapisnik projicira na zid, prije početka plenuma treba biti prikazan ovaj dio zapisnika kako bi prisutni mogli dati eventualne primjedbe.

Nakon početka plenuma:

★ zapisničar jednostavno slijedi dnevni red prateći pritom moderatora:

točku dnevnog reda napiše kao naslov i ispod toga zapisuje što se zbiva na plenumu.

npr. *točka 2 (osvrt na novi prijedlog zakona)*

plenumu je pročitan novi prijedlog zakona...

★ nije potrebno zapisivati svaku riječ, ali je ipak dobro zapisati glavne argumente rasprave

npr. *neki sudionici plenuma ističu da je ovaj prijedlog neprihvatljiv jer se ne odnosi na izvanredne studente*

★ nakon što moderatori otvore raspravu, zapisničareva je dužnost pogledati na sat i pribilježiti vrijeme početka rasprave:

npr. *rasprava je otvorena u 20.16h.*

Zapisničar daje znak moderatorima po isteku dogovorenog vremena trajanja rasprave.

★ ako su za rad plenuma potrebni neki dokumenti, zapisničareva je dužnost na znak moderatora ili osobe koja izlaže, prikazati traženi dokument. Dodatni dokumenti dostavljaju se zapisničaru pred sam početak plenuma i najbolje ih je odmah otvoriti i imati spremne.

★ nakon što se formulira pitanje za glasanje, zapisničar ga zapiše kako bi sudionici plenuma mogli dati eventualne primjedbe.

Zapisničar ne formulira pitanje, ali u slučaju potrebe može dati sugestiju.

- ★ zapisničar ne smije zaboraviti zapisati kakav je ishod glasanja!

Ako situacija, odnosno moderatori, ne nalože drugačije, nije potrebno zapisati koliko je ljudi bilo *za*, koliko *protiv*, a koliko je bilo suzdržanih.

Mali trikovi i opaske:

- ★ dnevni red najbolje je kopirati i pejstati ispod postojećeg, s malim razmacima između točaka. Tako je zapisničar u svakom trenutku spreman prijeći na sljedeću točku dnevnog reda i ne mora gubiti vrijeme na prepisivanje naslova, što je korisno jer se često zna brzo prelaziti s točke na točku.
- ★ u zapisnik se ne unose imena sudionikâ plenuma.
Od ovog pravila su izuzeti: kontakt-osobe, izaslanici, glasnogovornici i moderatori za sljedeći plenum (ali i tu se unose samo imena, ne i prezimena). Imena javnih osoba smiju se navoditi.
- ★ zapisničar se ne treba bojati ako ne zna je li što dovoljno važno da se zapiše – treba ići po osjećaju, a, ako ipak postoji sumnja, uvijek je bolje zapisati. Također, zapisničar u svakom trenutku može računati na plenum koji će ga po potrebi ispraviti ili dopuniti.
- ★ zapisničar treba (po)slušati sugestije sudionikâ plenuma
- ★ dobro je da do zapisničara sjedi osoba koja mu može pomoći u formulacijama, čitati podatke s papira, zapamtiti što treba zapisati (npr. *e-mail* ili broj telefona) kada zapisničar ne stigne itd.
- ★ zapisničar povremeno smije biti duhovit, ali ne i neozbiljan, ne smije privatizirati medijski prostor zapisnika niti se osobnim komentarima stavljati iznad plenuma.

DELEGATSKA DUŽNOST I MANDATI

Plenum je politički subjekt koji odluke donosi direktnodemokratskim putem, većinom glasova svih prisutnih. On je istovremeno platforma za artikulaciju volje većine, i njezin simbolički reprezent. Sve političke odluke donosi kolektivno i one su obvezujuće za sve. Zbog toga plenum ne može predstavljati nitko osim njega samog. Ne trebaju mu predstavničke strukture, birokracija, ni izvršna tijela koja bi u njegovo ime odlučivala.

No te odluke redovito treba ili provesti u praksi, ili prenijeti u komunikacijskim uvjetima koji onemogućuju sudjelovanje velikog broja ljudi. Zbog toga je potrebno odgovornost za to provođenje i prenošenje prepuštati nekolicini pojedinačnih sudionika plenuma ili manjim grupama okupljenim oko konkretnog problema. Postoje dva mehanizma kroz koje se to može učiniti: delegatska dužnost i mandat.

Delegatska dužnost

Kako za vrijeme trajanja blokade, tako i nakon njene suspenzije, često su se javljale situacije u kojima je odluke plenuma trebalo prenijeti ili elaborirati različitim ljudima, udrugama, kolektivima itd. izvan samog plenuma. Pristizali su pozivi na predstavljanje političkog cilja i same akcije na okruglim stolovima, konferencijama, drugim fakultetima, pred članovima udrugâ ili grupama građana. Isto tako, za vrijeme blokadâ javljala se potreba i za neposrednijom komunikacijom i detaljnijim prijenosom informacijâ između više različitih plenuma. Rjeđe, stizali su i pozivi za prisustvovanjem na sastancima zatvorenim za javnost s mogućim političkim saveznicima.

U takvim situacijama plenum je najprije morao odlučiti hoće li uopće uspostaviti komunikaciju s nekim od različitih aktera, a zatim izabrati delegate koji bi taj posao trebali obaviti. Zbog vrlo delikatnog problema predstavljanja plenuma od strane nekolicine ljudi, a i implikacijâ stupanja u kontakt s akterima različitih profila, uvijek je bilo nužno detaljno raspraviti jesu li delegati uopće potrebni (ili je dovoljno npr. poslati priopćenje) te ako

jesu, precizno definirati njihove ovlasti i zadatke. Bez obzira na različitost zadataka i ovlasti delegatâ u pojedinim situacijama, jedna je stvar uvijek ista: DELEGATI NEMAJU PRAVO DONOŠENJA ODLUKA U IME PLENUMA. Oni djeluju isključivo kao prenositelji informacijâ i u svojim istupima u ime plenuma drže se unutar okvira odlukâ koje je donio plenum (zbog toga te odluke moraju dobro poznavati). Uvijek na oprezu, izbjegavaju iznositi pretpostavke o ishodima rasprava koje plenum još nije vodio te ako ih se zatraži da o tome kažu mišljenje, oni to, zbog mogućnosti da se njihova predstavnička funkcija zamijeni za sam plenum, moraju odbiti. Isto tako, ne manje važno, delegati su dužni plenumu podnijeti detaljan izvještaj o svojoj aktivnosti te prenijeti sve informacije koje su prikupili.

Mandati

Za provođenje odlukâ plenuma u praksi, dodjeljuju se mandati. Za razliku od jednokratne delegatske dužnosti, mandati su često trajni i dodjeljuju se skupinama ljudi za zadatke koje treba obavljati često i/ili kontinuirano. Neki od tih zadataka mogu biti pisanje izjava za medije, uređivanje bloga, komunikacija s upravom fakulteta, osmišljavanje umjetničkih performansa i slično. Kao i u slučaju delegatske dužnosti, mandat mora biti precizno definiran. Ipak, osobama kojima je dodijeljen prepuštena je konačna odluka o sadržaju konkretnih istupa u ime plenuma te im je stoga nužno ostavljena sloboda kreativnosti i individualne procjene. To uvodi mogućnost manipulacije i zbog toga plenum uvijek može oduzeti mandat onima kojima ga je dodijelio. U svakom trenutku o nečijem mandatu može se raspravljati na plenumu i, ako postoje valjani razlozi za njegovo oduzimanje, plenum će to i učiniti.

Bez obzira na artikulacijsku slobodu u konkretnim zadacima koji su im povjereni na obavljanje, mandatari nemaju pravo djelovati na svoju ruku ukoliko im plenum to nije odobrio. Npr. za vrijeme trajanja blokade izjave za medije bile su pisane (gotovo) svakodnevno bez svakodnevnog glasanja o tome, no nakon što je blokada suspendirana, o potrebi za njihovim pisanjem i reagiranjem na događaje koji se tiču plenuma, odlučuje se najprije na plenumu, a osobe kojima je povjeren mandat tek onda imaju pravo obaviti

povjereni zadatak i to po mogućnosti na sastancima radne grupe otvorene svima zainteresiranima.

Mandati, kao i delegatske dužnosti, mogu isto tako biti jednokratni, uloga moderatora na plenumu ili glasnogovornika su primjeri jednokratnog mandata unutar zadanog ciklusa.

MEDIJSKA STRATEGIJA, MEDIJSKA SEKCIJA I MEDIJSKA RADNA GRUPA

Medijska strategija

Medijska je strategija kao svoj glavni cilj imala jasno predstaviti studentske zahtjeve javnosti, tj. jasno prezentirati zahtjev za besplatnim obrazovanjem. No to se smišljeno nije radilo na uobičajen način podilazeći medijima i njihovim tendencijama k senzacionalizmu i spektaklu. Stoga je medijska strategija često nailazila na nevjericu i nerazumijevanje kod novinarâ, pogotovo u početku, ali i na pohvale za svoju inovativnost. S obzirom na to da se nije moglo računati na dobrohotnost medijâ i potporu studentskim zahtjevima, medijski su istupi nužno morali biti što preciznijima i što je moguće manje podložnima različitim mogućim iskrivljavanjima i vađenjima iz konteksta.

Najbitnija je odlika medijske strategije bila depersonalizacija. To je značilo da nema profesionalnih glasnogovornika i da nema nikakva izlaženja u medije pod osobnim imenima u ime plenuma. Nastojalo se da čak i neslužbeni istupi u medijima, u svoje osobno ime, ipak budu anonimni. To nije bilo zato što bi se studenti bojali eventualnih sankcija, nego da bi se naglasila kolektivnost akcije i opći zahtjevi koji se ne tiču pojedinaca nego općega interesa. Time se, ujedno, izbjegavalo stvaranje vođa i prepoznatljivih lica koja bi mogla odvratiti pažnju od same akcije i ciljeva i svesti je na stvaranje novih medijskih zvijezda od nekolicine “glavnih” studenata. Ovakva je koncepcija medijske strategije bila u izravnoj vezi s metodom direktne demokracije po kojoj su funkcionirali plenum i studentska blokada. Kako nije bilo vođa, nego se sve zajednički odlučivalo većinom glasova, bilo je logično da nema ni profesionalnih glasnogovornika koji bi studente predstavljali u javnosti. Stalnim se izmjenjivanjem glasnogovornikâ (kao i delegatâ i moderatorâ na plenumima) htjelo postići da u čitavoj priči kolektivni i jedini politički subjekt bude plenum.

Iz tih su se razloga za svaku tiskovnu konferenciju (koje su se za vrijeme blokade održavale svaki dan) na svakom plenumu birala po tri nova gla-

snogovornika. Ni glasnogovornici se nisu smjeli ponavljati. Isto tako su se, po potrebi, na plenumu birali i uvijek različiti delegati koji bi bili zaduženi prenijeti poruku plenuma u različitim istupima (za medije, na skupovima itd.). Takve je istupe uvijek morao odobriti plenum. Studenti su, jasno, mogli uvijek davati izjave u svoje ime bilo kakvim medijima, ali se pri tome također pozivalo na princip depersonaliziranosti: preporučeno je da se ne izlazi s osobnim imenima. Plenum je više puta raspravljao o slanju delegata u pojedine TV-emisije i sl. koje bi se emitirale uživo, ali je to na kraju uvijek odbijeno jer je zaključeno da se ne uklapa u medijsku strategiju i umanjuje kontrolu plenuma nad javnim predstavljanjem ciljeva akcije.

Osim izbjegavanja iznošenja vlastitih imena, u svim se istupima pokušavalo paziti na to da se eksplicitno politički motivirana akcija ne svede na pojedinačne osobne emotivne priče, doživljaje i osjećaje. Modus istupanja i artikulacije koncipiran je u direktnoj opreci spram dominantne tabloidi-zirajuće logike koja političke događaje depolitizira njihovom medijskom eksploatacijom, koristeći ih kao povod za proizvodnju žanrovski unaprijed određenih narativa, počevši od žanra studentske pobune kao politički nužno zbunjena i naivna mladenačkog “proljetnog čišćenja” s kojim su nam mediji pristupali, očekujući od nas samo da delegiramo neophodna lica koja će unaprijed zadanu ulogu pred kamerama “iskreno” odigrati. Odbijanje stavljanja naglaska na mikroperspektivu tzv. “ljudskih priča” svoj osnovni razlog ima u tome što šira socijalna i politička dimenzija naših nastojanja postaje nerazumljiva prihvaćanjem modusa ispovjednog prvog lica i prihvaćanjem obveze iznošenja difuznih, žanrovski zadanih, impresija. Unutar takvih parametara njezina samosvjesno *politička* artikulacija time nužno biva svedena na suvišan “intelektualistički” balast.

Za odnose s medijima je bila zadužena medijska sekcija kojoj je plenum za to dao mandat, potvrđivan u nekoliko navrata. S medijima se komuniciralo na različite načine – preko medijskoga telefona (na koji bi se javljali različiti rotirajući anonimni članovi medijske sekcije), elektronske pošte, preko portala *Slobodni filozofski* itd. Glavni su način komunikacije, međutim, bile tiskovne konferencije koje su se za vrijeme blokade odvijale svakodnevno

(glasnogovornici su se uvijek izmjenjivali). Na tiskovnoj bi se konferenciji pročitala dnevna izjava za tisak, u kojoj se izvještavalo o odlukama plenuma, dodatno objašnjavao zahtjev za besplatnim obrazovanjem te odgovaralo na različita pitanja i probleme već prema potrebi i okolnostima. Nakon čitanja izjave dnevni bi glasnogovornici odgovorili na nekoliko novinarskih pitanja, odgovarajući u okviru već izglasanih plenumskih odluka.

Valja reći da sâm jezik medijskih izjava nije odgovarao uobičajenu novinarskom stilu i načinu pisanja. To je bila svjesna odluka da bi se izbjegle uobičajene medijske floskule, klišeji i stereotipi. U jeziku se medijskih izjava namjerno nije podilazilo ideologiji komunikacije kakva dominira danas ne samo promidžbenom sferom, iz koje je direktno preuzet, nego i poljem stranačke politike. Riječ je o ideologiji koja pokušava u recipijenta proizvesti što direktniji pristanak na zahtjev koji mu je upućen, umjesto da mu se obraća kao punopravnom politički razumnom biću. U takvim strategijama trivijalizacije i pojednostavljenja ne samo da su dobrodošlo sredstvo, nego i poželjan profesionalni standard. Konačni ishod takve logike je da se pod pretpostavkom nedorasle javnosti pretpostavljena nedoraslost samo proizvodi i produbljuje. Nadalje, bilo nam je važno smjestiti problem komercijalizacije obrazovanja u okvire širih društvenih procesa izvan kojih ga je nemoguće u potpunosti razumjeti. Ako taj kontekst i nije u samim izjavama mogao biti u potpunosti razložen, ipak je svaka od izjavâ sadržavala dovoljno putokazâ i indikatorâ u smjeru društvene makroperspektive. Taj prividni “višak” informacijâ je ono što dominantna ideologija PR-komunikacijskih strategija odbija kao šum u kanalu i nepotrebno kompliciranje problematike. Uvođenje ovih indikatora makrokonteksta i teorijski gušćih mjesta direktno proizlazi iz fundamentalnog povjerenja u mogućnost politizacije i političke samoedukacije demokratske većine. Demokracija koja ne počiva na pretpostavci o sposobnosti većine da punopravno participira u političkim procesima – a adekvatna informiranost tu je nužna pretpostavka – prestaje biti demokracijom i postaje manipulacijom masâ od strane meritokratske manjine. Medijski proizvedena i održavana politička “nezrelost” masâ u takvom scenariju postaje ciničnom legitimacijom za paternalističke manipulacije istih tih povlaštenih skupina koje svoju povlaštenost duguju upravo takvim manipulacijama.

Medijska sekcija i medijska radna grupa

Medijska sekcija je funkcionirala još od predblokadnih sastanaka kao sekcija s mandatom kojoj su bili povjereni odnosi s medijima. Taj je mandat potvrđen na velikim, blokadnim plenumima, a o samoj je medijskoj strategiji raspravljano na otvorenim radionicama tijekom blokade. Medijska sekcija mora imati mandat da bi mogla brzo reagirati kod pisanja medijskih izvjava kao i zbog stalnih kontakata s medijima preko medijskoga telefona, elektronske pošte itd. No osim mandatirane medijske sekcije postoji i otvorena medijska radna grupa koja, kao i ostale grupe, ima svoje sastanke (za vrijeme blokade redovne, u postblokadno doba po potrebi, tj. kada je sazove plenum) na koje mogu doći svi zainteresirani. Na medijskoj se radnoj grupi raspravlja o medijskoj strategiji, predlaže se na što treba reagirati, kojih se tema dotaći i sl.

Medijske su izvjava, silom prilikâ, za vrijeme blokade morale biti pisane u vrlo kratkom roku – između podnevnoga dnevnika HRT-a, na kojima bi se saznavale nove vijesti i izvjava vlasti, i redovne tiskovne konferencije u 13h na fakultetu pod studentskom kontrolom. Medijske izvjava se pišu na redovnim sastancima mandatirane medijske sekcije na sljedeći način: na početku se, iz praktičnih razloga, dogovori što će se točno napisati (u okviru raspravâ i odlukâ na plenumu te raspravâ na sastanku medijske radne grupe), pa jedna ili dvije osobe naprave grub nacrt teksta koji se onda poslije zajednički dorađuje. Sekcija je tijekom blokade pisala svakodnevne izvjava za medije, kao i druge potrebne dopise (otvorena pisma, reakcije na neke napise u medijima i sl.). Osim toga, medijska sekcija je bila u stalnom kontaktu s medijima i telefonski te elektronskom poštom. Za vrijeme blokade, članovi medijske sekcije davali su neprestano i anonimne izvjava, intervjuje itd., dakako u okviru parametara zadanih plenumskim odlukama. Medijska sekcija je pripremala i tiskovne konferencije (za vrijeme blokade) te koordinirala pripremu glasnogovornikâ. Na sastancima se medijske radne grupe u velikoj mjeri koordinirala izrada različitih tiskovina i tekstova vezanih uz inicijativu – 5do12, edukativne brošure, FAQ-ova, izbor tekstova za *SlobFil* i Skriptu itd.

SEKCIJA ZA OPERATIVU, LOGISTIKU I OSIGURANJE

Ova je sekcija s mandatom uspostavljena prvenstveno zbog sprovođenja preuzimanja kontrole nad fakultetom za vrijeme blokade. Uz to se još bavi osiguravanjem osnovnih uvjeta za održavanje plenuma što uključuje pripremu dostupne tehnike (mikrofoni, pojačalo, kompjuter, videoprojektor itd.) i održavanje reda na plenumu.

Temelj na kojem se gradi cjelokupna organizacija kontrole objekta ili prostora su redari. Redare čine studenti dobrovoljci (za vrijeme blokade FF-a, iz taktičkih se razloga u početku zahtijevalo da redari budu samo studenti Filozofskoga fakulteta) koji provode kontrolu nad fakultetom za vrijeme blokade nastave. Redarska je služba bila organizirana kroz redarske smjene (koje je određivao voditelj smjene). Svaki bi redar dobivao zaduženje kada se mora javiti na dužnost i koji dio fakultetskoga prostora mora čuvati. Redarske smjene su postojale ne samo danju nego i noću, a nije se kontrolirala samo unutrašnjost fakulteta nego i rampa na ulazu na fakultetsko parkiralište (koje je za vrijeme blokade bilo oslobođeno od automobilâ). U redarskim je smjenama moglo sudjelovati više ili manje redara, ovisno o raspoloživosti i okolnostima.

Dužnosti redara uključivale su čuvanje objekta i pripadajuće imovine, održavanje čistoće te ostale radnje koje traže fizički angažman kao što su prenošenje stvari, postavljanje i micanje raznih oblikâ preprekâ tamo gdje se za to ukaže potreba. Redari su također, po potrebi uz pomoć drugih studenata, vršili i ometanje nastavnoga procesa ako bi koji profesor pokušavao držati nastavu unatoč odluci plenuma. Prekidanje nastavnoga procesa se uvijek izvršavalo nenasilno, obično razgovorom s dotičnim profesorom i studentima ili onemogućavanjem nastave stvaranjem buke. Sa završetkom smjene uloga redarâ ne prestaje, kad god je dežurnim redarima potrebna pomoć očekuje se od svih ostalih prisutnih članova zajednice da je i pruže. Za vrijeme studentske kontrole nad Filozofskim fakultetom tâ se pomoć većinom odnosila na čišćenje fakulteta i blokiranje nastavnog procesa.

Redari su bili raspoređeni tako da su čuvali sve strateške dijelove fakulteta – rampu na parkiralištu, ulaz, sve hodnike na svim katovima. Nadzor nad svim dijelovima fakulteta bio je bitan da bi se omeli pokušaji održavanja nastave te da bi se spriječili eventualni pokušaji krađe fakultetske imovine ili drugi izgedi.

Regulacijom redarskih smjena kao i organizacijom ostalih segmenata za koje je zadužena ova grupa, bave se koordinatori kojima je plenum dao mandat za te zadatke. Ovisno o broju i opsegu zadataka angažira se i potreban broj koordinatorâ. Ako je inicijalnoj grupi koordinatorâ mandat tako definiran, oni mogu samoinicijativno angažirati dodatne koordinate kad se za to ukaže potreba. Takva se praksa vrlo uspješno primjenjivala.

Redarska je služba također, preko svojih koordinatora, držala nadzor nad svim prostorijama na fakultetu i njihovim ključevima, određivala je prostorije za sastanke radnih grupa, prostorije za spavanje preko noći itd. U okvirima je njezina djelovanja bila i logistika – nabavka i dopremanje potrebnih količina hrane i pića te njezino skladištenje i pripremanje, kao i nabavka i dopremanje potrebnih materijala.

Zahvaljujući takvom ustroju se studentska kontrola nad Filozofskim fakultetom i pokazala tako uspješnom. Fakultet je bio otvoreniji za javnost nego ikad, svi građani su mogli slobodno dolaziti na sva alternativna predavanja koja su studenti organizirali umjesto redovne nastave, svi su mogli ostati spavati i hraniti se na fakultetu, novinari su se mogli zgradom kretati uz puno veću slobodu nego u redovno vrijeme, sve su fakultetske službe radile bez ometanja (knjižnica, knjižara, kantina, kopiraonica, referada, dekanat, tajništva svih odsjeka itd.), održala su se dva međunarodna simpozija, a krađa i šteta na imovini je svedena na nulu što nikad nije bio slučaj za vrijeme redovnog rada fakulteta. Za vrijeme blokade nisu zabilježeni nikakvi incidenti.

PROGRAM I PROGRAMSKA SEKCIJA

Program koji se događao na Filozofskom fakultetu za vrijeme blokade bio je svojevrsna alternativa redovnoj nastavi. Prije početka same blokade misao vodilja za stvaranje programa bila je omogućiti studentima našeg fakulteta, koji imaju ispunjen raspored predavanjima, platformu za dijalog i edukaciju o bitnim pitanjima unutar visokoškolskog sustava te o široj društvenoj i političkoj situaciji.. Kroz cjelodnevna predavanja, radionice, filmove, ali i koncerte pokušali smo približiti studentima, nastavnicima i svim zainteresiranim građanima program koji se fokusirao na različite aspekte problematike socijalne nejednakosti.

Smatrajući da sustav visokog obrazovanja zakazuje u brojnim aspektima, prvi tjedan alternativne nastave posvetili smo upravo tim temeljnim problemima. Tako su glavne teme tog tjedna bile “Koja je cijena školarine?”, “Hrvatsko obrazovanje – opća pomutnja”, “Emancipatorno obrazovanje i socijalna dimenzija bolonjskog procesa” te “Neoliberalizam, tranzicija i ekonomska demokracija”. Pitanje plaćanja školarinâ u sustavu visokog obrazovanja tek je jedno od niza socijalnih pitanja za koja smatramo da su zanemarivana i nedovoljno raspravljana u javnosti. Dani su blokade stoga bili jedinstvena prilika za otvaranje takvih pitanja.

Kreiranje raznovrsna i opširna programa odvijalo se svakodnevno. Program je stvaran na nekonvencionalan način – na mail programske skupine javljali bi se svi studenti, profesori, intelektualci iz najrazličitijih polja, nevladine udruge i dr. te predlagali teme za predavanja, rasprave ili radionice koje bi ili željeli da se ostvare ili ih sami željeli voditi. Istodobno smo tražili predavače i stručnjake za pojedine teme od općeg ili užeg studentskog interesa.

Tako su problemi u zdravstvenom sustavu u Hrvatskoj, problematika radnih prava, cenzura medijâ, komercijalizacija javnog prostora, tranzicija, studentski pokreti u regiji te nejednakost obrazovnih šansi samo neke od temâ koje su zauzele mjesto u našem programu.

RADNA GRUPA ZA MEĐUPLENUMSKU SURADNJU

Zadatak grupe je uspostava kontakta, komunikacije i okupljanja između studenata raznih fakulteta u svrhu organizacije i koordinacije zajedničkih akcija, razmjene informacija i znanja vezanih za način provođenja blokade i cilj blokade, pomoć studentima drugih fakulteta u organiziranju vlastitih plenuma i pokretanja i stvaranja bazâ aktivnih studenata uključenih u daljnje akcije, rješavanje eventualnih problema i nesporazuma među studentima na raznim fakultetima bilo kroz direktnu komunikaciju, bilo kroz pomoć u organiziranju tribinâ i sl. Također se bavi pitanjima koja nadilaze pojedine plenuma, a tiču se zajedničkih odluka svih plenuma uključenih u istu akciju/borbu pri čemu služi kao komunikacijski kanal, odnosno prenosi informacije plenumu o događajima na drugim fakultetima, plenumima i gradovima.

Grupa je otvorena svim građanima, ali u pravilu okuplja studente svih fakulteta na jednom mjestu. Studenti drugih fakulteta koji dolaze na grupu (a njihovo sudjelovanje nije samo poželjno, nego bez njega grupa ne bi imala smisla) ravnopravni su sudionici i imaju priliku prenijeti konkretne informacije o događanjima na svojim plenumima i među studentima svojeg fakulteta. Tako su, u direktnom kontaktu s kolegama s drugih fakulteta, pospješivali proces zbližavanja pojedinih plenuma. Svoje zaključke (o potrebnim akcijama, događajima, prijedlozima i zahtjevima vezanim za druge plenuma) grupa potom prenosi plenumu. Sudionici grupe pritom nisu delegati pojedinih plenuma i nemaju moć odlučivanja, kao što je nema ni sama grupa. No imaju slobodu organizirati direktne akcije organizacijskog, operativnog i komunikacijskog karaktera u svrhu poboljšanja povezanosti, organiziranosti i usklađenosti studenata i plenumâ. Zbog širine zadatka, ali prije svega zbog poželjnosti održavanja trajne komunikacije među različitim plenumima, grupa bi se trebala sastajati redovito, tijekom blokade po mogućnosti svakodnevno, a u neblokadno vrijeme bar jednom tjedno.

Akcije koje sudionici grupe mogu samoinicijativno poduzimati u slučaju da se pokažu nužnima, obuhvaćaju rješavanje trenutnih problema i nejasnoća vezanih za način organiziranja studenata tijekom blokade te metode i ciljeve

blokade. Što kroz direktnu komunikaciju (osobno, telefonom, mailom itd.) sa zainteresiranim studentima, što neformalnim odlascima na sastanke na druge fakultete ili pomoć pri organiziranju bazâ aktivnih studenata drugih fakulteta. Također, pomaže se u organiziranju tribinâ i radionicâ sa svrhom obrazovanja studenata i približavanja ciljeva i metodâ dotad neupućenim studentima. Pritom se nijedna akcija ne izvodi u ime plenuma nego u osobno ime, na poziv zainteresiranih studenata drugih fakulteta. U tom smislu međuplenumska grupa predstavlja kanal direktne komunikacije i međusobnog obrazovanja među studentima različitih fakulteta s ulogom širenja znanja i iskustava o ciljevima i metodama borbe (pored postojećih kanala poput portala, brošurâ, skripte itd.).

Grupa prati i studentska pitanja izvan zemlje i prenosi korisne i bitne informacije plenumu. Grupa organizira i velike sastanke studentskih aktivista iz cijele države (i šire), a otvorena je i za suradnju s mogućim nestudentskim (radničkim, seljačkim itd.) plenumima.

RADNA GRUPA ZA TEHNIČKA PITANJA PLENUMA (TEHNIKALIJE)

Radna grupa je nastala kako bi se što transparentnije i direktnodemokratski rješavala pitanja funkcioniranja plenuma.

To uključuje zaprimanje prijedlogâ i komentarâ na funkcioniranje samog plenuma, prikupljanje prijedlogâ za dnevni red, pripremu moderatorâ, dnevnog reda i svih potrebnih dodatnih informacija i dokumenata relevantnih za plenum te eventualno sazivanje izvanrednog plenuma.

Kako bi se olakšalo funkcioniranje plenuma, nastajala su Pravila i smjernice plenuma Filozofskog fakulteta u Zagrebu (vidi dolje), koja predstavljaju opis funkcioniranja pojedinih aspekata plenuma i prijedlog rješenja tehničkih pitanja koja su se javljala tijekom zasjedanjâ.

Radna grupa se počela sastajati nekoliko dana nakon početka blokade kada se ukazala potreba za sustavnijim pristupom rješavanju tekućih poteškoća u funkcioniranju plenuma, ali i kao mjesto rasprave o plenumu i direktnoj demokraciji općenito: što to jest, što se u okviru nje može, kako se sve može i kakva bi mogla biti budućnost takvog načina političkog organiziranja. S vremenom se radna grupa ipak profilirala tako da je rješavala praktične i konkretne probleme organizacije plenumâ i radnih grupa više nego što je teoretski raspravljala o direktnoj demokraciji.

Za vrijeme studentske kontrole nad fakultetom, potreba za transparentnim i učinkovitim funkcioniranjem plenuma riješena je na sljedeći način:

- ★ radna grupa za tehnička pitanja plenuma imala je svakodnevne, javno oglasene sastanke, otvorene za sve zainteresirane, uz prisutnost moderatora plenuma
- ★ za prijedloge, primjedbe i pitanja postavljen je sandučić u auli fakulteta i otvoren mail grupe za tehnička pitanja

- ★ svaki pristigli prijedlog je razmotren na sastanku grupe, pokušalo se pronaći rješenje i na plenumu iznijeti svaki takav slučaj

Kroz takvo djelovanje, došlo se do formulacije Pravilâ i smjericâ plenuma FFZG-a kako bi se olakšalo buduće funkcioniranje te izbjeglo nepotrebno svakodnevno vraćanje na već razmatrane upite. Pravila i smjernice nisu ništa drugo do zapis rješenjâ koja su se pokazala korisna u praksi plenuma te kao takva nisu nikakav nepromjenjiv zakon koji bi stajao iznad plenuma. Sva pravila i smjernice potvrđena su glasanjem na plenumu.

Za vrijeme privremene suspenzije studentske kontrole nad fakultetom, grupa za tehnička pitanja djeluje kao svojevrsni “hladni pogon” – osigurava transparentnu komunikaciju u smislu upozoravanja na aktualne teme i vijesti kroz sastavljanje dnevnog reda idućeg plenuma, pripremu moderatorâ te, u slučaju potrebe, saziva izvanredne plenuma. Sastanci radne grupe otvoreni su svima, a kroz obaveznu prisutnost moderatorâ prethodnog i narednog plenuma, osigurava se kontinuitet i prijenos informacijâ o aktualnim temama. Osim oglašanih sastanaka između dva plenuma, grupa za tehnička pitanja obavezno se sastaje dva sata prije svakog plenuma.

RADNA GRUPA ZA SECIRANJE (ANALIZU) DOKUMENATA

To read without reflecting is like eating without digesting.

~ Edmund Burke

Grupa za seciranje (analizu) dokumenata nastala je tokom blokade 2009. godine, prije svega iz potrebe da se pobliže razmotre dopisi i dokumenti državnih i drugih tijela, te da ih se na odgovarajuć način protumači.

Kad je riječ o službenim dokumentima poput statutâ, pravilnikâ, izvještajâ i sl., zadaća je grupe za seciranje dokumenata da detaljno pročita zadani tekst i razmotri sve implikacije koje iz njega proizlaze. Grupa je slobodna konzultirati osobe za koje procijeni da joj mogu pomoći u radu, iako ostaje na samim članovima grupe da iznesu konačnu analizu.

Čitanje dopisâ predstavlja središnju zadaću grupe, osobito u situacijama kada se vrši pritisak na različite institucije (npr. na MZOŠ), a nije otvoren kanal za neposrednu komunikaciju (jer je, primjerice, odlučeno da nema pregovora). Tada grupa za seciranje dokumenata mora pročitati dopise, protumačiti ih i uklopiti u postojeći skup zakonâ i pravilâ. Službeni dokumenti ne moraju i redovito nisu pisani jasnim i razgovjetnim jezikom nego razmjerno gustim birokratsko-pravnim žargonom čija je primarna funkcija onemogućavanje čitanja. U toj situaciji formirana grupa mora pažljivo dešifrirati svaku rečenicu te u konačnici pokušati dovesti različite dijelove teksta u smislenu cjelinu. Taj posao zahtijeva visoku razinu koncentracije i staloženosti. Stoga se preporuča da broj sudionikâ u grupi ne prelazi deset ljudi (iako je grupa, naravno, otvorena svima). Također je preporučljivo da grupa obavi posao bez velikih pauza između sesijâ. Optimalno, rad na određenom tekstu traje dva ili više dana zaredom u višesatnim odjeljcima. Može biti kontraproduktivno (iako se zapravo ne može spriječiti) da se inicijalna postava grupe mijenja jer to zahtijeva vrijeme da se novi sudionici grupe upute u problematiku, što dovodi do prekida radne dinamike, stvara psihološki pritisak na druge

prisutne i vodi prema površnosti. To se u velikoj mjeri može spriječiti pomnim vođenjem zapisnika.

Grupa za seciranje dokumenata u pravilu se saziva *ad hoc*, po potrebi, i nije ju potrebno neprestano održavati. Jednom kada je sazvana ona bi, u cilju učinkovitosti, trebala djelovati prema gore navedenim smjericama. Grupi je također neizostavno potreban moderator, računalo i prema mogućnostima projektor ili grafoskop kako bi dokument koji se secira bio istovremeno u vidnom polju svih članova grupe.

Smisao direktnodemokratskog odlučivanja leži u egalitarnom pristupu znanju svih koji su uključeni u donošenje odlukâ. To je svrha čijem ostvarenju i grupa za seciranje dokumenata treba doprinijeti svojim radom.

RADNA GRUPA ZA MINIAKCIJE

Radna grupa za miniakcije nastala je kao platforma za organiziranje različitih akcija i intervencija u javnoj sferi te je time prvenstveno težila operativnom djelovanju kroz artikulaciju ideja u formi javnog performansa i/ili akcijâ. Jedan od glavnih postulata grupe za miniakcije je neformalna organizacija bez zaziranja od subverzivnog ili nekonvencionalnog djelovanja. Kao takve aktivnosti moglo bi se opisati vješanje transparenta na javne zgrade, nenajavljeni performansi na granici javnog okupljanja, noćne akcije s različitim intervencijama u prostoru kao i sve akcije za koje je potrebna koordinacija veće skupine ljudi ovisno o prostorno-vremenskom kontekstu. Važno je naglasiti da aktivnosti nisu same po sebi ilegalne, već se teži što direktnije utjecati na javnost što ponekad uključuje i gore spomenute metode.

Kao i sve druge radne grupe, grupa za miniakcije je otvorena svima zainteresiranima te se za veće projekte traži mandat od plenuma, dok je u manjim akcijama djelovanje neovisno, tj. ne traži uzastopnu potvrdu plenuma za akcije koje su se već provodile. Takve akcije se ne provode na poziv plenuma, već kao osobna inicijativa zainteresiranih unutar same grupe. Izvještaji o radu grupe za miniakcije se redovito podnose plenumu, a, ako se ukaže potreba, sve akcije su podložne raspravi na samom plenumu. U djelovanju grupe za miniakcije naglašena je interdisciplinarnost – suradnja sa studentima ostalih fakulteta, umjetnicima i zainteresiranim građanima, kao i suradnja s drugim grupama, npr. s grupom za informiranje u vezi s distribucijom informativnih materijala i sl.

Djelovanje radne grupe za miniakcije najbolje se može ilustrirati primjerima najznačajnijih akcija:

“5 do 12”

5 do 12 je nastao suradnjom suvremenih umjetnika i studenata na radnoj grupi za miniakcije. Riječ je o svojevrsnom javnom performansu koji omogućava svim građanima da simbolično iskažu solidarnost sa zahtjevima studena-

ta. Akcija traje pet minuta u kojem sudionici čekanjem u redu poručuju da im je već "5 do 12" odnosa prema obrazovanju u ovom društvu. Akcija je postigla izniman odaziv te se proširila i često se sinkronizira s drugim gradovima u Hrvatskoj. Prednost akcije ovakvog tipa je što od građana zahtijeva jako malo vremena, vrlo je vizualno efektivna i provodi se na najfrekventnijim javnim lokacijama te je stoga i vrlo atraktivna i za praćenje putem medijâ. Treba napomenuti da postoji i istoimena publikacija koja na duhovit i informativan način pruža obavijesti o studentskim zahtjevima i akcijama.

Potrubi za obrazovanje

Potrubi za obrazovanje je akcija kojom se na vrlo jasan i jednostavan način iskazuje solidarnost sa studentima: trubljenjem! Grupa od dvoje ili više sudionika na nekoj glavnoj prometnici drži transparent s porukom u naslovu, a prolazeći vozači trube u znak podrške. Preporučljivo je izvoditi akcije u doba najveće prometne gužve u gradu, dakle osam sati ujutro ili oko pet sati popodne. Ova akcija je također jako motivirajuća za sve sudionike, a i medijski zanimljiva zbog nesnosne buke koja se zna razviti.

Max art fest

Plenum FFZG-a se odazvao pozivu za sudjelovanjem na trodnevnom umjetničkom festivalu MAX ART FEST te je mandat dao radnoj grupi za miniakcije. Studenti su sudjelovanjem na festivalu dobili središnju poziciju u pothodniku Kvatrić. Program je zamišljen unutar tematskih okvira neoliberalizacije i privatizacije školstva, učinkovitosti bolonjskog procesa, solidarnosti s drugim društvenim skupinama te načelima direktne demokracije. Izvedba programa usporediva je s alternativnim programom za vrijeme blokade nastave na fakultetu, a sastojala se od informativnih projekcija i filmova, izložbe fotografija, klasičnih i *videowall*-predavanja, radionicâ, stalnog stola za peticije i dijeljenja informativnih materijala, umjetničkih instalacija i performansâ. Festival je posjetio velik broj namjernih posjetioca i slučajnih prolaznika. Osim što ovakve akcije podižu moral sudionicima druženjem i razgovorom s građanima koji su došli u znak podrške, jako je važan i moment informiranja

slučajnih prolaznika jer je studente smještene u pothodniku bilo nemoguće zaobići. Ovakvi veći projekti, kao što je sudjelovanje na MAX ART FEST-u, zahtijevaju bitno više aktivnih sudionika, vremena i truda nego jednokratni performansi, ali zato potencijalno poruka dopire do mnogo većeg broja ljudi.

Špalir etičke interpelacije

Mini akcija usmjerena prema Fakultetskom vijeću Filozofskog fakulteta u Zagrebu kako bi ono pokazalo i konkretnu a ne samo deklarativnu podršku studentskim zahtjevima. Činili su je studenti poredani u dvored kroz koji su profesori morali proći prije odlaska na sjednicu vijeća. Pritom su im dijeljeni info materijali, te ih se direktno podsjetilo na prisutnost studenata i njihov etički sud o stavovima vijeća, kako bi se izvršio pritisak i eventualno utjecalo na odluke Fakultetskog vijeća.

Akcija podrške seljacima

Oblik subverzivne noćne akcije koja je zahtijevala koordinaciju većeg broja ljudi. Ideja je bila izraziti direktnu podršku seljacima za vrijeme njihova prosvjeda ispred zgrade Ministarstva poljoprivrede. Uručeni su im brojevi “5 do 12” i skripte, te hrana i piće koje se uspjelo skupiti. Sama akcija je organizirana u nešto više od sat vremena putem mobitela, te je osim logističke i moralne potpore seljacima, završila dužom blokadom ulice, koja je nakon policijske intervencije prekinuta.

Na kraju treba istaći da je grupa za miniakcije multidisciplinarna radna grupa koja se bazira na studentima, ali je otvorena za sve zainteresirane građane. Iako neke od ovih akcija formom naginju umjetničkom performansu, po primarnoj intenciji predstavljaju ipak oblik političkog djelovanja. Ono što se ovim akcijama omogućava jest da građani izraze podršku ciljevima, ali i prodube svoje razumijevanje istih. Poželjna posljedica ovakvih akcija je, dakle, infomiranje i mobiliziranje šire javnosti, bilo kroz medijske izvještaje o akciji, bilo kroz neposredan kontakt u trenutku njezina odvijanja u javnome prostoru.

BLOG/PORTAL I BLOGERSKA SEKCIJA

Početak blokade Filozofskog fakulteta u Zagrebu počeo je s radom i blog *Slobodni Filozofski (SlobFil)*, čija je internetska adresa www.slobodnifilozofski.com (prva je adresa bila <http://slobodnifilozofski.blogger.hr>) Prvotna je svrha bloga bila informiranje studenata i šire javnosti o aktualnostima u vezi s blokadom. Blogeri redovito objavljuju informacije koje se tiču rada plenuma ili koordinacije radnih grupa (na blogu se objavljuju termini radnih grupa). *Slobodni Filozofski* je s vremenom prerastao iz bloga u portal. *SlobFil* prati studentski aktivizam na svim hrvatskim i inozemnim fakultetima, a osim tekstova koji se bave komercijalizacijom visokog obrazovanja, ima i edukativnu ulogu te se na njemu objavljuju i tekstovi i filmovi vezani uz širu problematiku neoliberalizma, ekonomije, borbe za socijalna prava itd., primjerice u sklopu tzv. "Ljetne škole".

Uredništvo bloga/portala (tj. blogerska sekcija) ima mandat plenuma, a u njega po potrebi ulaze i novi članovi. Uredništvo, dakle, ima uređivačku slobodu i autonomiju, ali u okviru odlukâ plenuma. Na portalu su objavljeni i originalni tekstovi i prijevodi, i tekstovi preuzimani iz drugih medija. Tekstovi s portala uglavnom se objavljuju i u Skripti. Postoji i međunarodna verzija portala na više stranih jezika: slobodnifilozofski.org. Tekstovi su (npr. prijevodi medijskih izjava) priređivani u okviru radne grupe za prevođenje. Slobodni Filozofski surađuje s ostalim studentskim internetskim stranicama u zemlji u inozemstvu.

SKRIPTA I RADNA GRUPA ZA INFORMIRANJE

U razdoblju pripremanja blokade prve tiskovine bili su plakati koji su obavještavali o odluci da će svi studenti plaćati diplomatske studije. Nakon toga polijepljeni su plakati i podijeljeni letci s najavom tribine „Pravo na obrazovanje“ koja je pretvorena u plenum i na kojoj je dvjestotinjak studenata glasanjem odlučilo da se ide u blokadu.

Prva skripta tiskana je na prvi dan blokade u više od tisuću primjeraka, a sadržavala je dva proglašenja nezavisne studentske inicijative za pravo na besplatno obrazovanje, tekst o direktnoj demokraciji kao obliku odlučivanja, dva FAQ-a, kodeks ponašanja za vrijeme studentske kontrole nad fakultetom i program za prva dva dana blokade. Proglasi i FAQ-ovi objavljeni su i u mnogim narednim izdanjima. Tokom blokade skripta je izlazila svakodnevno, a ponekad i dva puta dnevno (jutarnje izdanje uglavnom je donosilo tekstove objavljene na blogu, a popodnevno bi sadržavalo FAQ-ove i dnevnu izjavu za medije). U razdoblju suspenzije blokade Skripta je, osim za vrijeme kratke ljetne stanke, izlazila jednom (ponekad i dvaput) tjedno, a tiraža je varirala od 1500 do 4000 primjeraka, ovisno o donacijama i pomoći podržavatelja inicijative.

Sekcija koja radi Skriptu ima mandat dobiven od plenuma, a sama Skripta je zamišljena kao glasilo koje širem broju ljudi zainteresiranih za studentski pokret i blokadu omogućuje informiranje o blokadi i borbi za pravo na besplatno obrazovanje. Brojni teorijski tekstovi koji se u njoj objavljuju također su vezani uz borbu za socijalna i radnička prava. Njihova je svrha staviti borbu za besplatno obrazovanje u širi kontekst borbe protiv neoliberalnih reformi koje ta prava pokušavaju iskorijeniti. Svrha Skripte je doprinijeti javnoj cirkulaciji kritičkih analiza društvenih i povijesnih procesa.

Stoga je Skripta ne samo studentsko glasilo već i glasilo za sve one koji žele steći kritički uvid u stanje društva, politike i ekonomije te dobiti osnovna znanja potrebna za strategije otpora socijalno destruktivnim procesima. Njezina distribucija pokriva, počevši od Filozofskog fakulteta, brojne

fakultete u Zagrebu i drugim gradovima ali i druga mjesta poput Studentskog centra, Kulturno-informativnog centra, Bookse, Mame, kinâ, knjižnicâ, fotokopiraonicâ, kebabdžinicâ, restoranâ itd.

U Skriptama su izlazile sljedeće kategorije tekstova: izjave za medije, izvještaji s plenuma, podrške studentima od strane raznih organizacija i istaknutih pojedinaca među kojima su bile i podrške iz inozemstva. Studenti su, odlučujući o tome na plenumu, slali podrške drugim skupinama u Hrvatskoj, ali i u inozemstvu – primjerice studentima u Brazilu, Njemačkoj, Pittsburghu, Kaliforniji, Austriji, Tuzli itd. Pripremana su i izdanja Skripti za posebne prilike poput Skripte koja se dijelila pristupnicima prijemnom ispitu za FF (*Skripta – prijamna*), srednjoškolska Skripta, *Skripta – ekonomska* (povodom sudjelovanja delegatâ plenuma na međunarodnoj studentskoj konferenciji koju su organizirali studenti s Ekonomskog fakulteta) te *Skripta – pregledna*, s tekstovima koji daju temeljni uvid u kontekst borbe za pravo na besplatno obrazovanje.

Na brojnim fakultetima izlazile su razne skripte, po uzoru na prvotni model. U njima su objavljivani tekstovi važni za pojedine fakultete i njihove probleme te tekstovi o besplatnom obrazovanju i borbi za njega. Tokom blokade i za vrijeme njezine suspenzije na brojnim fakultetima izrađivana su i distribuirana studentska glasila vezana uz blokade i obrazovanje koja su formom slična Skripti. Ta su izdanja nosila i drukčija imena, npr. riječka skRIpta ili Panda iz Splita.

Za uspješno objavljivanje Skripte potrebna je organiziranost i timski rad u svim fazama njezine proizvodnje i distribucije. Više ljudi radi na odabiru, skupljanju i prevođenju tekstova za Skriptu i portal *SlobFil*. Prevođe se strani i prenose domaći tekstovi. Tekstovi u Skripti su obično prilagođeni trenutnim potrebama, akcijama i događanjima. Kada je građa za Skriptu gotova, tekst se slaže i računalno prelama te se nosi na tiskanje i kopiranje.

Presavijanje skripte odvija se kao druženje na radnoj grupi za informiranje (ali i u drugim prilikama, primjerice na plenumima i na raznim druženjima i

akcijama). Uz presavijanje i razgovor ponekad se gledaju predavanja i filmovi obrazovnog karaktera, a smišljaju se i nove metode i forme informiranja. Ista grupa vodi brigu o plakatima koji oglašavaju plenuma i radionice na fakultetu i šire. Organiziraju se i dijeljenja Skripte po gradu (ovisno o potrebi).

Skripta se može skinuti online s portala www.slobodnifilozofski.com, gdje svoj program objavljuje i SkriptaTV, pokrenuta krajem 2008, no zasad još u početnoj fazi, s namjerom da zainteresiranima donosi prvenstveno edukativno-aktivistički program, sličnog sadržaja kakav se pojavljuje u tiskanoj Skripti i na portalu Slobodni Filozofski.

DRUŠTVENI KONTEKST BORBE ZA BESPLATNO OBRAZOVANJE I MOTIVACIJA AKCIJE

Uvođenje participacijâ i školarinâ u proces visokog obrazovanja nije pitanje oko kojega su se do studentskih akcija u javnosti vodile kritičke rasprave. Među parlamentarnim strankama i drugim “društvenim faktorima” (poput medijâ, različitih “stručnjaka”, nevladinih organizacija i sl.) vladao je izričit ili prešutan konsenzus o načelnoj nespornosti uvođenja školarinâ u visoko obrazovanje. To se u pravilu predstavljalo kao pitanje nužne “modernizacije” u procesu postupnog napuštanja tzv. “socijalističkog nasljeđa” i približavanju “europskim standardima”. U hrvatskom javnom prostoru i nakon gotovo dva deset godina “tranzicijskog procesa” intervencije u društveni ustroj dovoljno je pravdati krajnjim ciljem buduće pripadnosti Europskoj uniji da bi one bile pošteđene svakog kritičkog propitivanja. Članstvo u Europskoj uniji predstavlja se kao jamstvo uspostave države blagostanja pa su i sve žrtve koje se tom cilju prilažu automatski opravdane. Mediji i političke elite pritom izbjegavaju postaviti pitanja o realnom ustroju Europske unije danas, odnosno do koje mjere je on još spojiv s naslijeđenim predodžbama o zapadnoeuropskoj državi blagostanja. Za *Lisabonski sporazum* – temeljni dokument nove i neoliberalne Europske unije – u Hrvatskoj jedva da su čuli i tzv. stručnjaci, a kamoli da bi se o njemu vodila javna rasprava s ciljem informiranja šire javnosti. Umjesto toga, mit o Europskoj uniji kao zoni općeg blagostanja i dalje se nekritički podržava od strane elitâ. Štoviše, njime se opravdava ukidanje stečenih socijalnih prava danas. Osnovno proturječje – ukidanje socijalnih prava koja definiraju državu blagostanja u ime buduće pripadnosti zoni blagostanja – tako ostaje prešućeno i nerazriješeno.

Napad na stečena socijalna prava

Nekritički govor o Europskoj uniji kao budućem jamcu blagostanja aspekt je snažnog ideološkog opravdanja napada na stečena socijalna prava. To je jedan taktički rukavac proizvodnje pristanka većine na smanjenje pravâ i kalkulirano podilaženje interesima kapitala (važan primjer za ovo drugo su potezi poput tzv. “fleksibilizacije” radnog odnosa, – a to ne znači ništa drugo

nego olakšavanje poslodavcima da daju otkaze radnicima, što je tobože u dugoročnom interesu tih istih radnika).

Drugi način da se proizvede pristanak je da se o pravima – poput Ustavom zajamčenog prava na obrazovanje – prestane govoriti kao pravima. Umjesto toga, stečena se prava predstavlja i napada kao iracionalne privilegije nastlijedene iz socijalizma. Kako se socijalizam smatra povijesno poraženim projektom, ustrajavanje na stečenim socijalnim pravima po ideološkom automatizmu diskvalificira svakoga tko na njima inzistira. Na taj način se simboličkim zastrašivanjem – prijeljnom etiketama poput “jugonostalgije”, “zaostalosti” ili “parazitizma” – ušutkava svaka kritika napadanja na socijalna prava.

Još jedan važan aspekt tih strategija proizvodnje pristanka je i priča o proračunskom deficitu. Pitanje uvođenja participacijâ i školarinâ u visoko obrazovanje tako više ne bi bilo pitanje političkog zaokreta (protiv interesâ većine), nego čisto fiskalna, upravna, a time i objektivna nužnost. Nakon iracionalnosti sustava socijalističkih privilegija tobože nužno slijedi racionalizacija javnih rashoda. Međutim, čak i u slučaju stvarnog proračunskog deficita takav tip argumentacije ostaje problematičan. Naime, ovakvom logikom pitanje poželjnog društvenog ustroja – a socijalna prava su samo njegov institucionalizirani minimalni okvir – prešutno biva podređeno pitanju njegove tehničke izvedivosti. Dakle, umjesto da se postavi pitanje: “Što je nužno učiniti da i dalje budemo u mogućnosti ostvarivati dostupnu zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i mirovine za sve?”, ono se prešutno odbacuje upućivanjem na fiskalna ograničenja. Pritom se prešućuje da proračun pune porezi koje plaća radna većina u uvjerenju da će vršitelji državnih dužnosti prikupljenim sredstvima raspolagati u interesu većine. Zaključak da fiskalni manjak vodi u nužno smanjenje socijalnih prava većine nije stvar objektivne, logičke nužnosti. Naprotiv, u temelju takvog zaključka leži prešutna politička odluka *protiv* interesa većine. Sama činjenica da se u raspravama o budžetskom deficitu mogućnost progresivnije porezne politike – npr. oporezivanje profitâ banaka ili telekomunikacijskih kompanija koje nacionalnu ekonomiju napuštaju bez ikakvih zakonskih prepreka – *a priori* odbacuje ili odbija spominjati, pouzdan

je indikator prešutna konsenzusa među političkim elitama u korist kapitala, a protiv interesâ većine.

Poimanje demokracije

Iz svega navedenoga nužno proizlazi pitanje o naravi demokracije u kojoj je samorazumljivo da političke elite rade protiv interesâ većine. Kao što je već rečeno, minimalno institucionalno definirani interesi većine čine povijesno stečena socijalna prava. Napad na njih predstavlja nedvosmisleni odluku protiv demokracije. To jest, ako pod demokracijom doista podrazumijevamo vladavinu većine u korist općeg dobra, a ne ispražnjeni ritual glasačkog odabira među pripadnicima političke elite koji se međusobno razlikuju samo po imenima stranaka kojih su kandidati. Predstavnička demokracija nije forma bez inherentnih opasnosti i proturječja. Nominalne predstavnike općeg interesa lako je korumpirati ili podrediti realnoj moći kapitala. A važan aspekt moći kapitala čini i to da je oslobođen obveze da se svake četiri godine podvrgava makar nesavršenu minimumu demokratskog poziva na odgovornost. Moć privatnog vlasništva ne podliježe pitanjima o njezinu proturječnu odnosu s navodnom vladavinom naroda. U takvome kontekstu svatko tko ozbiljno shvaća ideju demokracije obavezan je i kritički se suočiti s tim proturječjima, pogotovo gdje rezultiraju očito protudemokratskim političkim praksama kao što je neoliberalni napad na socijalna prava.

U tom svjetlu i studentsku borbu za pravo na besplatno obrazovanje treba shvatiti kao dio obuhvatnije borbe za obranu interesâ većine, a ne kao partikularno i sebično zastranjenje, kakvim ga neki mediji i političari pokušavaju prikazati.

Pored svega ostaloga što je već rečeno o direktnoj demokraciji kao formi odlučivanja, valja dakle dodati i ovo: na određenoj razini direktna demokracija je izravna posljedica neispunjenih obećanja predstavničke demokracije. Gdje predstavnička demokracija ne ispunjava svoja obećanja, direktnodemokratsko odlučivanje postaje čuvarom i podsjetnikom njezina fundamentalnog smisla – bauk koji ne prestaje kružiti.

© **Centar za anarhističke studije, 2009.**

Dopušteno slobodno umnožavanje,
distribucija i korištenje bez ikakvih uvjeta.

www.slobodnifilozofski.com

www.anarhizam.hr
kontakt@anarhizam.hr